VERKA ŠKURLA-ILIJIĆ

DJECA KRALJEVA

I DRUGE BAJKE

TISAK i NAKLADA ST. KUGLI ZAGREB

Br. 2188

Dobrom Tamiru na dar sv. Nikole. 949.

Šergatić

Tamir

VERKA ŠKURLA ILIJIĆ:

DJECA KRALJEVA
i
DRUGE BAJKE

NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

Gospodjo,

Po nalogu Njenog Veliĉanstva Kraljice ĉast mi je izjaviti Vam Njenu srdaĉnu zahvalnost na Vaŝoj knjizi koju ste poklonili Njegovom Kraljevskom Visoĉanstvu Prestolonasledniku.

30.maja 1930.g.

Adjutant Njegovog Veliĉ.Kralja,
potpukovnik, [signature]

Gospodji Verki Škurla-Ilijiĉ Split.

Posvećeno:

Gospođi Katici Ilijić

mojoj majci.

V. Š. I.

Sadržaj:

Djeca kraljeva - - - - - - 1
Šuma - - - - - - - - - - 33
Vodenjaci - - - - - - - - 45
Lutka - - - - - - - - - - 65
Zrâka - - - - - - - - - 101
Kičak-Trićak - - - - - - - 109

DJECA KRALJEVA

Lice je maćehino od prirode sasvim crno bilo, a sa griješnih joj ruku nikad ne silažahu mrlje od tolikih krvoprolića, zato su joj ličioci satima i satima ličili obraze, kad god se je ona spremala da iziđe iz svojih odaja, a dvorkinje su satima navlačile na njene ruke grivne i prstenje, među kojima je bio jedan u kojem je vazda nešto ključalo. Kažu da je bio pun ljuta otrova. Pod tim grivnama i draguljima, sakrivale su se krvave mrlje teških starih grijeha ove zle žene.

Crnu maćehu, samo su crnci služili i samo su je crnkinje dvorile. Nešto bijelo, nešto čisto, nije ona uopće mogla trpiti, pa tako nije podnašala ni mlade kraljice, snahe svoje, koja je tako svjetla i tako bijela bila, kao da u sebi nosi tajnovite izvore samog svjetla i bjeline.

Sva sreća da je ova zla žena tako rijetko izlazila iz svojih odaja. Bivalo je to samo u iznimnim prilikama, i o velikim dvorskim svečanostima, a tad se je ona pomaljala kao ogromna paunica sa tako dugačkom povlakom da ju je iza nje podržavalo devet malih crnaca s jedne, a devet malih crnaca s druge strane, ali gdje je god njena nagizdana noga samo jednom stala, tu nikada više nije probila ikakova travčica..

A nad onom sunčanom stranom dvora, rasipala su se jata bijelih tica-radosnica, kao da je nešto blago u njih dunulo

Pa i ona sama mutna muljava i mumljava voda, što je dvor obilazila, odnijela je vazda po koju pregršt cvijeća za uspomenu, kad god je tom sunčanom stranom provijugala.

Ali nûto, jednoga dana, sve ono bijelo oblačje, što je mirno plovilo kroz tornjeve i tornjiće grada kraljeva, iznenada potamnje, a svi virovi rijeke pod njime uzeše kobno fijukati.... Gradom nasta strka, nasta lom. Trublje trube, vitla prašina, kopita o ploče udaraju, vrcaju

varnice pod njima. Bljesnuše oklopi, sjevnu oružje, natiču se bodovi, promiču koplja — spuštaju se viziri, zatežu se štitovi. Šta li je da od Boga nađeš?

Rat!

Na doksatu svoga dvora, eno se mladi kralj rastaje sa ženom svojom... A njoj se ruke uzdrhtale, prelazeć po hladnom oklopu i ubojnim šiljcima na ratnoj opremi njegovoj. U velikim ljubičastim očima njenim, plivaju pučine tuge — što će jednom polako, kap po kap, svekolike iskapati... Vidićete...

I ona, maćeha, išetala iz svojih odaja. Došla je da se oprosti sa svojim pastorkom, kojemu slatkim licem progovori:

— Dragi sinko, moja će ljubav bditi nad ovim dvorom, kad ti budeš otsutan i budno će paziti da se kome što zlo ne dogodi. Osloni se na moju materinsku nježnost.

Ali mjesto odgovora na ove riječi, mlad junak spusti brzo na obraz svoj vizir, da se nebi vidilo, kako mu se niz muško i kraljevsko lice omakoše dvije krupne suze.

Vinuvši se naglim kretom na svog konja, isčeznu za tren sa vidika, a za njim jurnu tutnjavom i ratnom hukom sva vojska njegova, te i nje nesta u daljini, a za njom džipnu rijeka divlje u propanj i srnu razjapljenih ralja na dušmana, čupajući putem ogromna stabla sa korijenjem, vitlajući njima kao džinovskim buzdovanima.

A s rijeke se međutim podiže pomični most i zaćuta grad, ovijen zloslutnim maglama.

*
* *

Dan na dan penje se mlada kraljica kulama svojim na vrhove, ruku nad oči nadnosi, izgleda glasnike. A glasnici su se sa bojišta strčali, često i na smrt ranjeni, pa

samo što bi glasnik izgovorio: »*Kralj je živ*« — već bi se mrtav s konja skotrljao pred noge mlade kraljice, koja bi uzalud nastojala da pridigne klonulu glavu i oživi staklene oči. Stizali su glasonoše, a pod njima su konji vrištali pa kad bi se s njih strovaljivali mrtvi junaci, jurnuli bi ti konji unatraške u pobješnjelom galopu, propinjuć se u oblake — kroz koje su zujila koplja.

U to doba, jedne noći, sve u dvoru suspreže dah i sa strepnjom očekuje šta li će biti... Jer tako bi Bog odredio, da se kralju baš u te teške i krvave dane, rodi u dvoru potomče.

Očekujući radostan događaj, želila je mlada kraljica pri porodu svome oko sebe imati samo najvjernije i najpovjerljivije svoje dvorkinje, ali ih je nažalost kraljica-maćeha sviju razagnala riječima:

— Netreba ti mila snaho nikoga, kad sam ja uza te...

Točno u pola noći, rodi se u dvoru kraljev sin. A kakov sin! Zlati se kraljev sin ko zlatna jabuka... Vrh čela sja mu zlatna zvijezda, te ne sja ljepše ni na nebu. Zlatne rese trepavica opkolile oči a u očima ljubičasta jezera sa zlatnim izvorima u dnu. Glavica mu puna pahuljastog zlatnog maška, da sve iskrice vrcaju kamo god makne s njome, pa i sami noktići na nogama i rukama — zlatni! E, kud ćeš de ljepšega djeteta!

Ugledav ga mati, pritisne ga jako na svoje grudi i unijevši se sva u nj, zanijemi od sreće.

Ali tu brže bolje priskoči k njoj kraljica maćeha, grubo joj i naglo strgne sa grudiju čedance sa zlatnom zvijezdom vrh čela.

— Dajder — reče — da ga umotam u pelenice...

Rekavši to, odjuri s njim u drugu odaju i nije se dugo povraćala, a sirota majčica, koliko god se nadvirivaše i nadizaše na svojoj ložnici, nije nikako više mogla da vidi

svoje dijete, tek ugledano. I tako je sirotica počela za njim čeznuti već u prvome času života njegova.

Nemogavši ga sa ložnice ugledati, napne sluh, da ga bar čuje, ali se iz one druge odaje najednom začuje mukli i hrapavi smijeh. Taj je smijeh bio pun nepoznatoga užasa, kao da ti se leden bodež zario u toplo srce...

— Ha, ha, ha! i to mi je dijete! Kraljev sin! Divota! Ha, ha, ha!

Mlada se kraljica naježi.

—Ha, ha, ha! — grohotao je dalje glas zle maćehe — Ha, ha! Pa zar da ovo ovdje, ovo odvratno, šugavo štene, bude kraljev prvijenac!

S neljudski nakešenim licem, bane ona na vrata odaje, u kojoj je — raširenih ruku da primi sina svog — ležala mlada kraljevska porodilja.

Ali umjesto sina zlatnom zvijezdom vrh čela, dobaci joj sa onih vratiju maćeha u krilo jedno, u čipke umotano, ružno, šugavo i krmeljivo štene, koje je padnuvši u ložnicu mlade kraljice, bolno jauknulo...

— Na ti kučko što si okotila! krikne maćeha i pljesnuvši dlanovima, pope se na neki podium. Na njen pljesak počeše na sve ulaze navirati dvorkinje, a kako koja baci pogled u ložnicu porodilje, priguši krik užasa i trgne unatrag...

Sve obuze neiskazano zaprepaštenje i neiskazano žaljenje, jer su mladu kraljicu svi više volili od očinjeg vida.

A ona? Ugledav maćehu sa štenetom na vratima, najprvo toliko izbulji oči svoje, da se činjaše, nû iskapaće joj napolje, a zatim ih toliko sklopi, da se činjaše, nû iskapaše joj unutra...

Sklopi oči i ne odade glasa. »Mrtva je« mišljahu jedni dvorjanici. »U nesvjesti je« mišljahu drugi, te su mukom mučeći poslovali oko nje, nebi li je svijesti prizvali.

Ono bolesno živinče odmah odstraniše.

U sve je to, sa onog podiuma, prezirno piljila krvavim očima svojim ona stara okrutnica, a ramenice sa kojih se kao krv prolijevao grimiz po stepenicama podiuma, neprestano su joj se tresle od prigušena smijeha, gledajući u onu polumrtvu majku. Ali tu se dogodi nešto neočekivano i jezovito, kad su se dvorkinje, motajući se kao sjene oko onesviještene kraljice, najmanje tome nadale.

Mlada porodilja otvori naglo svoje velike ljubičaste oči — u kojima kao da se potopiše sve ljubice jednoga aprila — uspravi se sjedećke u ložnici, podupre se drhtavim rukama o jastuke i vrisne što ju je grlo nosilo:

— Dvorjanici! Gdje je moje čedo? Ne ono živinče! Ne dvorjanici, ne; nije ono porod moj! Čedo moje ima zlatnu zvijezdu u vrh čela, čedo moje ima...

Ali tu se naglo prekide i pade kao prelomljena natrag u jastuke...

U tome času prorupi iz svih dvorkinja jednoglasan plač, a iz zlih grudiju zle maćehe, prorupi ne plač nego onaj prigušeni smijeh...

Ona opet pljesnu tri puta dlanovima. Četveronoške dopuzaše joj njezini crnčići do skutova i podigavši njenu povlaku, dugu nekoliko metara, pođu za njom, a onaj zao smijeh razliježe se po svom dvoru izgubivši se u njegovom zasjenjenom krilu.

*

* *

To krilo, zasjenjeno i hladno, oko kojeg se hladne guje motaju u klupka, šušte vampiri i huču zloslutne sove, znam da vas ispunjava užasom...

Ali ja vas moram i onamo povesti, ako hoćete da doznate »šta je dalje bilo«.

Jer gdje je samo moglo propasti ono zlatno čedo, ako ne u tom najcrnjem krilu dvora, punom mračnih odaja?

Mnogo li ih je u dvoru kraljice maćehe, a gle, u sredini one najveće i najmračnije, neko blago svjetlo svjetluca, kao da je tamo prosjala jedna zvijezda... Pa i jest! Bila je to zvijezda, kojom se je na čelu rodio kraljev sin i koju su zli prsti zle žene dugo čupali sa njegova čela, ali je nikao nisu mogli iščupati.

Gle, jedna visoka, mračna spodoba, primiče se onoj zvijezdi, a za njom se kao nebrojene zmije, vuče duga povlaka njezina.

Pljesak dlanovima tri puta...

Na taj znak odgrne se jedan zastor. Na ulazu bane crni gorostas, sa zubljom u ruci. Uz njega drugi crnac, nosi nešto. To je neka dugoljasta, smolom nasmoljena, kotarica...

Krvavo svjetlo one zublje proli se po drhtavim udovima novorođenčeta, a crnci iskesiše proždrljivo svoje velike bijele zube...

— Uzalud ih kesite — maćeha će. — Ovoga ovdje ne ćete požderati. Ne smije kanuti ovdje ni kap krvi! Dosta mi je tih odvratnih mrlja po rukama od svakog krvoprolića.

Ogleda kotaricu da se uvjeri jeli dobro nasmoljena.

— Ovo mora vir ugušiti — nastavi — i rekav to, baci bez milosti dijete u kotaricu. Ono se zaplaka, a zvjezdica vrh njegova čela zatitra jako, tako da se od njena titraja sve sjene poljuljaše kao u sobi, u kojoj izdiše sveto kandilo...

Čas dva, i više se nije čuo djetinji plač iz dobro poklopljene kotarice, niti je kroz njenu smolu prodirala svjetlost one poklopljene zvijezde. Dijete je bilo zatvoreno, nebi li se ugušilo.

— Drž'! Nosi! Bacaj u vir na zaokretu! Brže! Brže! — pištio je ispresjecano njen glas, a kad kobne družbe nestade, ona opet zagrohoće, a njen se grohot miješao sa hukom šuškavih sova oko njena stana...

Iz onoga mraka pređe ona u jednu dvoranu u kojoj je naprotiv gorilo po blještavim svjećnjacima i kristalnim krunama lustera — više od hiljade svijeća.

Ušavši u tu dvoranu, sjede ona za jedan teški pozlaćeni pisaći stol i zamočiv dragocjeno pero u tintu, poče kititi svome pastorku na bojištu jedno pismo...

U pismu ga lijepo pozdravljaše i moljaše da se ne nada potomku u dvoru, jer da je žena njegova mjesto potomka, povila jedno šugavo pašće, koje je odmah bilo ugušeno.. Toplo mu preporučuje, da se ne ljuti i ne uzrujava nipošto, jer da to škodi zdravlju. Ujedno materinski moli milost za mladu kraljicu, njegovu ljubljenu ženu, a svoju premilu snahu...

Napisavši ovaj list, omotavši ga zavojem, prinese jednoj voštanici zlatni pečatni vosak, a kad se on poče taliti i kapati po hartiji, nešto joj se plamićak one svijeće pričini ko zvijezda vrh glave, a one rastaljene kapi zlata kako kapaju, učine joj se isti oni noktići na ručicama i nožicama novorođenčeta i ona ljuto zgrabi svoj teški kraljevski pečatnik te tako bjesno udari njime po onom rastaljenom i pozlaćenom vosku, da je šiknulo na sve strane...

Ustane brzo i lupi nogom o pod...

U dvoranu stupi skoroteča i — zamahnuv svojom dolamom po zraku, savi se pred njom do zemljice.

— Da si brži od jastreba s ovim pismom na bojištu!

Turiv pismo u njedra, vinu se on na konja i sjevnu poljem zaista brže od jastreba, koji je ugledao plijen.

*
* *

Tek što bi malo utihnuo ratni urnebes. Još se puše poljane od krvi konjske i junačke, a kralj tek što razmače zastor na svom čadoru i pod njim se umoran na

dušeke strovaljuje... Daleko odbacuje krvavu demeškinju i tone u teške kraljevske misli...

Ali u taj čas trže oklopnik zastor na ulazu pod kraljev čador i učini prolaz skoroteči koji se bez daha ruši kralju pred noge i predaje mu ono pismo. Raskida kralju one zlatne pečate. Preletiv očima retke — skoči kao da ga guja za srce ujede. Kako skoči, kako jednim naglim kretom opet onu krvavu demeškinju dobavi zemlji, popadaše sluge uokolo od strave i prepasti. A njemu se ruka što no demškinjom zavitla kanda ukoči u zraku:

Trgo je da sijeće, da ubija, ali koga, koga? Ta dušmani mu u krvi pod nogama leže! Svi poraženi, svi pobjeđeni...

I Kralj je stajao tako. Malo po malo klonu mu desnica, ispade iz nje ljuta demeškinja, on opet pade na dušeke i dugo je tako ležao, odbivši sve od sebe. Dugo se kralju sam sa sobom borio, dugo je bjesove u sebi stišavao a velikodušno srce njegovo polako oprosti ženi svojoj sramotu, koju nanije dvoru njegovu, porodivši u njemu mjesto potomčeta, nakazno štene.

Alî niti se pod svodovlje dvora kraljeva ikad više prava sreća povrati, niti se zavađeni narodi ikad više sasvim pomiriše, i jednoga dana — poslije dvije godine — puče primirje kao tanak led, udariše opet bubnjevi, zatrubiše opet trublje bojne, zagrmješe opet topovi. Opet rat!

I opet junački kralju demeškinjom vitla, krvave mu ruke do lakata, noge do koljena, pod sobom dobre konje mijenja, a tamo pod onim tornjima i tornjićima vrh dvora kraljeva, opet mlada žena njegova hoće čedo da povije...

I jedne noći — kada osim stare maćehe — nikog oko nje ne bi, rodi ona kralju takovu kćerku kao da se je samo sunce te noći rodilo. Na vrh čela sja joj ista onakova

zvijezda, košto joj je i vrh bratova čela sjala, a kosica, a noktići i sve ostalo, isto onako milo, isto onako zlatno, ko joj je u brata bilo. Gledaš onu zlatnu zvijezdu, e bi reć: to je čedo vila o zori rodila . .

Ali čim se ono rodi, — priskoči zla maćeha i strgne ga naglo i grubo sa majčinih grudiju:

— Dajder da je zavijem u pelenice . . .

Mlada kraljica samo zalomi rukama u zraku i padnuvši kao prelomljena u jastuke, ovaj se put zaista onesvijesti i nije više dugo dugo otvarala ljubičastih očiju svojih.

Ni onda, kad joj je na vrata stala zla maćeha, držeći ovaj put gadljivo i daleko od sebe sa dva prsta u svilenu ubrušćiću jedno ogavno, šugavo mače i zavitlav ga sa onih vratiju u postelju porodilje, dovikne joj prezirno:

— Na ti kučko što si okotila! Te ne sačekavši ništa, udalji se jezovitim grohotom iz sobe nesretne onesviještene porodilje, da s novorođenom djevojčicom učini ono isto, što je pred dvije godine učinila sa dječakom, bratom njezinim, i da kralju na bojište javi žalosnu vijest, da mu je žena u dvoru ovaj put povila šugavo mače, moleći ga da se ne žesti — a skoroteča poteče kao i prvi put . . .

*

* *

Preletiv kralju ovo drugo pismo, ruknu kao ranjen lave, baci se na svog konja i prije nego što mu se svijest povrati, udri sam o kapiju svoga dvora, a glas se njegov kao crni dim povijaše po njime.

Bijesan kralju, daje zapovjedi. Crne zopovjedi, ali ih je izvršiti valjalo . . .

— Hvatajte, kaže, bez milosti, bez žaljenja, onu ženu, — i upire prstom u polu mrtvu mladu kraljicu. Hvatajte i vucite u dubine najdubljih tamnica! Tamo da ste raskopali najcrnji, najdublji zid, i u nj da ste je živu uzidali.

Samo joj usta i oči ostavite neuzidane, neka je, neka gleda u tamu sramote svoje kojom opogani slavni dom otaca mojih, rađajući u njemu mjesto slavnih potomaka šugavu štenad i mačad. Neka je, neka se dulje muči!«

Slugama se ino ne mogaše, no oni vrše zapovjedi svoga gospodara . . .

I eto od toga dana utonu čitav kraljev dvor u tamu, u bunilo, kao da utonu u neko crno jezero.

Kralju se niko primaknuti nesmije. Osta sam samcat u dvorani. Pođe na prijestolje, glava njegova klone na prsa, kao da je otkinuta. Svijetla se kruna otkotrlja s nje niz sve stepenice prestolja, te je mjesecima tako na ćilimu ležala, a da niko u nju nije dirnuo . . .

Dvor se je polagano njihao na dnu crnog jezera suza, kao okosnica potonule oklopnjače.

Živjelo se samo u odajama kraljice maćehe, oko koje su dan i noć udarali defovi i talambasi i izvađali se divlji crnački plesovi sa handžarima u zubima, a crnkinje su plesale svoje trbušne plesove kao zmije.

Ali duboko dole pod tim dvorovima, procvatoše na jednome mokrome zidu tri cvijeta: jedna mala prolijeđela ružica i dvije velike ljubičice: Bila su to usta i ljubičaste oči uzidane kraljice, a niz onaj su zid curkom curili mlazovi vode, kao da kroz katove dvora odozgo prodriješe u ovo podzemlje sve one gorke suze, što su se u njemu lile za nesretnom gospodaricom njegovom. A ko zna, možda se među njima protisnu i koja kraljevska . . .

Kapaju tako suze, kap po kap, i zalijevaju ona tri cvijeta u stijeni, a i vrijeme kapa, kapa, prolazi . . .

Sva vrata, sve kapije na onome dvoru korov prekrilio, sva polja oko njeg vode potopiše, sve se bijele ceste u dubine odronule, svuda uokolo tugaljivo šumom tužna pučina sebezaborava . . .

Samo rijeka oko dvora sve muklije vije, smiriti se nemože, no prijeti, no sumnja; dobra biti neće... Otkako u najmutniji njezin vir ubaciše onu nevinu, tek rođenu, dječicu kraljevu, ne razvedri se njeno lice. I pokaza se čudo golemo. Ona, što je vjekovima oblijevala podnožja kraljevskog dvora nad sobom, i vijekovima materinski njihala u sebi titrave sjenke njegovih tornjeva i tornjića, imala je i za najmlađa čeda kraljevska više milosti od ljudi, i krilo mekše od ljudskoga...

Hladni virovi njeni, oprezno i polako iznosili su svaki put onu ubačenu dječicu na površinu. Oprezno ih je vir viru predavao, a brzo korito, kao majka, koja od zla bježi, nosilo je onu djecu sve dalje, sve dalje, kao da znade za jedno sigurno mjesto na koje će ih položiti...

A kuda god su kraljeva djeca prolazila, duboko su se vrbe na vodi savijale, duboko su se klanjale tanke trstike šapćući jedna drugoj, u dubokom počitanju, na samo uho, da prolaze kraljeva djeca i da idu dalje...

*
* *

A tamo daleko, gdje se voda razlijeva u široka ogledala prije svoga ušća u more, tamo se na jednome rubu obale stisla ribarska kućica, poklopljena krovom od gusta ševara, kao zvonom nekim. Oko kućice bašta, u bašti šarene se leje, a među lejama pognuto sjedi dvoje staraca: Ribar i njegova žena. Godinama oni tako sjede i sve tiši postaju, što im glave bjelje i teže bivaju. Sjede tako sami samcati, do one vode, a voda tiho odražava bijelo oblačje njihovih sjedina i mekoću njihovog dobrog staračkoga smijeha, kojim se oni tako vječno jedno drugome smiješe sami samcati, a nit su ikad djece imali; nit ikoga svoga poznali...

I gleda tako to dvoje starih jednoga dana, oklen voda teče, a ono sred vode plovi nešto i sve se brže ušću približava, da sa riječnom vodom utone u onu plavu crtu u daljini, a ona plava crta, ono je more.

— Dajder brže bolje čamac da dokučimo ono, što vodom plovi... kanda kotarica neka...

I stari ribar zavesla brže bolje pločom tihe vode prema sredini, te dokuči onu kotaricu što je vodom plivala.

— Gle, smolom je oblijepljena! Šta li je u njoj?

I polako, polako, ribarskim nožem otvoriše oni sa strane na baštinskome stolu onu kotaricu...

Starci trepću očima, trepću, nemogu im povjerovati. Od ganuća zagrcaše se starci. A kako da se od ganuća i ne zagrcaš? U onoj kotarici leži dijete! Ama nije dijete ko su ostala djeca, no mu vrh zlatne glave zlatna zvijezda sja... Nû rasklapa zlatne trepavice, otvara oči ljubičaste, Bogo mili, a u dnima izviru zlatni izvori! Sve se u djetetu i na djetetu zlati! Sve, i noktići po ručicama i nožicama. Nû rasklapa oči, živo je! Jâ kako li se ne uguši, kako li se ne smrznu? Bože, ti jedini znaš!

I eto sklopili starci od čuda ruke. Čudom se čude djetencetu u kotarici, jedva se od čuda i snađoše. Prva se snađe starica, te poteci u kuću. Na vrat, na nos, otvara sve ladice, sve ormare. Poraskapala sve, te se jedno za drugim, kotrljaju razna klupka iz njih. Bog te pitaj gdje. Traži starica u svojim ormarima najmekše, najbjelje tkanine i za čas stvori ona od njih tople pelenice, te motaj u njih ono djetence, motaj i premotavaj, dok se u njima ono čedo toliko ne ugrija, da mu se i obraščići zarumeniše.

A starac? Zanijemio od čuda golema, te ti prođe i podosta vremena, dok se njemu riječ povrati. A kad se i on snađe, poteče, te dohvati jednu bijelu kozu iza kuće. Vimena joj bijahu nabrekla od mlijeka. Starac umuze muzlicu, te kašičicu po kašičicu gladno ono dijete sve posrka, a zatim smireno zaspi, blaženim i nasmijanim snom do-

jenčeta, na raznježenom srcu starice, na kojem još nikada nije spavalo nikakovo dijete...

A vrijeme je po svom starom običaju i dalje prolazilo i prolazilo, jer to mu je sav posao. A na uzbibanom ogledalu riječnom vazda se je od toga vremena odražavala jedna tanka sjenka, sjenka one zlatne zvijezdice na glavi djeteta, što je do te vode raslo.

Ali jedva proðoše dvije godine, druga zvijezda sinu pred kućicom od ševara, i domalo se je u čamcu uz dječaka igrala isto onakva djevojčica a voda je odražavala dvije uporede sjenke, jer je — kao što vi već pogađate — dobra rijeka iznijela i djevojčicu pred kolibu starca ribara, a ovaj je i nju dokvačio pogodivši, da je ovo dvoje brat i sestrica, te im nadjenuše imena »Zlatan i Zlatana«. ali oni su, premda se je sve zlatilo na njima, pa i sama ta njihova imena, ipak bili velika siročad, jer nit se je ikada doznalo ko su, čija li su, ni oklen su. A kako starci sa ostalim svijetom skoro nikakvih veza nisu imali, to se je za njih vrlo malo ko raspitivao.

I ako se je činilo, da razlivena voda pred njihovom kućom uopće ne teče, ona je tekla. I ako se je činilo da vrijeme uopće ne prolazi, ono je prolazilo, a prolaženje vremena ni jednom živom stvoru minuti neće, da ga bilo kad ne rastuži i ne ucvili. To se je dakle moralo dogoditi i dječici u kućici od ševara.

Tužnim vriskom preletiše im jedne jesenje večeri preko toga krova divlje guske, te kanda sa sobom odnesoše i dušice onog ribarskog para, koji je živio pod njim. Te je večeri umrlo oboje starih, u isti čas...

Odnekale iza brda, pomoli se nekoliko ljudi i — saranjivajući starce, — čudom se čude oklen djeca zlatnijeh zvijezda uvrh glave, ali ljudi ko ljudi, zamakavši za brdo iza kojeg se pojaviše — zaboraviše odmah i na onu djecu i na zvijezde više njinih glava.

A djeca? A bratac i sestrica? Tužno, tužno zagrliše se oni sjedeći onako sami na onoj opustjeloj prozorskoj dasci, nagnuvši glavice jedno drugome, a što se je više hvatao sumrak, zvijezdice na njihovim glavama sve su jače sjale, prodirući dugim zrākama svojim crnu nutrinu kućice, i samoće u njoj. Tužni sumrak bez razgovora!...

Ali dok su oni tako privijeni jedno uz drugo sjedili i plakali, mūne mrakom nešto svjetlucavo i pade im u krilo neki zlatni mrvičak...

Bila je to jedna sitna sićušna tičica, sva od suva zlata, kao da je toga časa izletila sa kakovog starinskog broša.

Panuvši im u krilo, progovori zlatna tičica, čistim ljudskim glasom:

— Ja sam zlatna ptičica. Imala sam dosad svoje mjesto, ali su me tamo pohodile dušice vaših dvoje staraca, koji sada držeći se za ruke, nevidljivo lebde nad vodama. One su me nagovorile da doletim ovamo, da vas dvoje razgovaram i da vam se u nevolji nađem.

A dječica? Taru oči, čude se zlatnoj tičici, a onda se i nasmiješiše.

Mnogo ih je utješilo i to, da dušice staraca njihovih, još lebde nad njima, pa makar i nevidljivo, ali tičicu zamoliše da im se bar ona nikad ne izgubi s vida, nego da ostane uz njih.

Tu im se tičica zareče da ih nikako neće ostaviti, pa im reče da joj s toga i netrebaju ni praviti kaveza kakova. Malo zatim tičica se udomila, skupila se u krilu male Zlatane i zašutila. Dugo je tako šutila, a onda se najednom trže i iz nje se izvi pjesmica o stvarima, o kakovima se nije nikad što čulo u kućici pod ševarom.

Tužnu li je, Bože mili, pjesmicu udesila! Pa sve pjeva o nekim sedefli ladicama, punim draguljna nakita nasilno strgnuta s nečijih blagih grudiju, o ladicama punim prstenja, strgnuta s nečijih bijelih prstiju! Pa i neka mala

kruna da je među svim tim! Na njoj eno i danas — kaže — ima zlatnih pramenova nasilno iščupanih vlasi, koje se o nju bješe zadjele, kad je trgnuše s nečije glave...

Pjevala je i pjevala dok se od te nove tuge dječica i opet ne zaplakaše, a kad je počela pjevati o jednoj zlatnoj harfi, na kojoj žice imaju to svojstvo da iz daljine osjete ljudski bol, te ponekad same prozuje i protuže za prstima koji već odavno po njima više ne prebiru, djeca već su tako glasno jecala, kao da će se ugušiti.

Nato tičica najednom prekine pjesmicu, ni ne dovršivši je.

Sutradan međutim naletilo je tuda neko modrokrilo lepirče, a djeca, ko djeca, pljes ručicama pa za njim... Oni za njim, a tičica za njima te kanda i zaboravi dovršiti onu sinoćnju pjesmicu, pa eto fićuka sve neke vesele poskočice, da ti srce kolo zaigra.

Djetinje se suzice srećom suše brzo ko kapi po ljetnoj cesti, a Bog koji se brine za ljiljane u polju, brinuo se i za ovo dvoje koje bješe ljepše od ikakovih ljiljana i od ikakovih polja.

Osvanuo tako jedan pahuljasti proljetni dan. Sipa behar sa grana, a tamo gore u tankim visinama sjedi zlatna tičica i ljulja se na grančici tanjoj od končića.

Djeca se love dole oko stabala, a tica okreće glavicu na sve četiri strane svijeta. Vidi ona s one visine i sve koliko more široko. Gleda tičica u daljine. Gleda, gleda, i kad bi malo, zapjeva ona veselo odozgo:

»Vozila se po moru galija...«

A nato se strjelovitom brzinom spusti dječici na ramena...

— Gledajte tamo! — ona će — tamo daleko... Ono, ono...

Pogledavši djeca onamo, skameniše se od čuda. Sredinom vode tamo od onih morskih strana, plovila je go-

lema galija. Šarena, vitka i visoka, na nekoliko katova. Po dnu galije crne se rupe nižu a iz svake se te rupe, pomolilo dugo veslo, te ritmički sječe glatku vodenu ploču, a galija raste, približava se kućici pod krovom od ševara.. Galiji usred srijede uzdignuto visoko neko sjedište. Sa sjedišta do u samu vodu, pada grimiz i hermelin, a na njemu sjedi netko šutljiv i sumoran, čija je glava teško pala na dlan. Podno nogu njegovih jeca jedna harfa. Oko njega slijeće behar u bijelim vrtuljcima niz bregove, vije se vije i pada na glatku vodenu ploču kao da po njoj popadaše bijele sitne lepirice... Ali onoga što na onom visokom sjedištu sam sjedi, kanda ništa razgovoriti nemože.

A ptica govori djeci:

— Eno onaj što usred one galije na visoku sjedi, ono je kralju gospodaru. Onaj što se sada trže, ruku nad oči nadnije i ovamo gleda, u vas gleda, ono je kralju gospodaru...

A djeca se samo jače jedno drugom privijaju.

— Ono je kralj koji ranu u srcu nosi, nastavlja tica. — Kuda god kralju oči svede, sve bijelo proljeće crnu kostrijet na se navlači. Onaj što ruku pruža i na vas pokazuje, ono je kralj.

A tamo u daljini, sa vrha one galije, zaista se je pružila jedna ruka i pokazala put njih...

A na galiji dok se ona pružaše sve zaustavi dah...

Mjesecima i mjesecima provode kraljevski mornari, svjetlim vodama proljetnim svoga kralja u galiji, — jer je kralju naredio da se oprema ta galija, nebi li ga voda razgovorila, ali se je ljudima sve ovo vrijeme činilo da nikako ne voze živa kralja, nego samo kip njegov.

A gle sad! Glava se kraljeva najednom podiže, ruka se njegova opruži i upre u daljinu, a usnice njegove prošaptaše:

— Što je ono tamo?

Sve se oči sa galije skrenuše onamo, kamo je kralj prstom upirao...

A tamo je stajala kanoti neka kućica — šta li — i pred njom se je nešto jako sjalo.

Na galiji se nađe jedan čovjek, koji je ono svjetlucavo čudo umio razjasniti.

On uze kazivati, kako je ono tamo kućica nekog umrlog ribara, a ono pred kućom da je ribareva siročad; djeca, košto nisu ostala djeca, no im na glavi zlatne zvijezde sjaju, kao da su vilenita...

Čuvši to kralj, naredi da se galija pred onom kolibom zaustavi, a ona djeca preda nj da se dovedu.

Ali kad djeca pred kućom vidješe šta se sprema, nagnu bježati u goru, što su ih ikad noge nosile, držeći se čvrsto za ruke.

Kraljevi ih mornari jedva stigoše.

Rekoše im da je sam veliki kralj zaželio da ih izbližega vidi, zbog onih zlatnih zvijezda što im vrh glava sjaju. Ali djeca su bila u velikom strahu i došavši pred samoga kralja drhtahu veoma.

I gle, kralj, čije se lice godinama ne razvedri, najednoć se nasmija na ovu djecu, a svim mu se licem preli odraz sa onih zlatnih zvijezda na čelima djetinjim.

I nū, kanda u tom času i djecu minu strava, te se ona gledajući u nasmijane oči gospodareve i sama počmu smiješiti...

Kralj ih povuče na svoje grudi svojim jakim nekadašnjim glasom, progovorivši:

— Ovu ću djecu posiniti! Jedna s jedne, a druga s druge moje strane, ove će dvije zvijezde sa čela njihovih obasjavati tminu moje staze. Želite li poći sa mnom? — obrati se on djeci.

Djeca se malo osokoliše, te izjave da će vrlo rado rasvjetljivati stazu kraljevu; ali šta da bude sa kućicom, koja je eto negdje odletila? — Ali kad vidješe da nije druge, nego da im valja u daleki svijet, zamoliše da bar džepove natrpaju malinama što su rasle oko kuće...

* * *

Posadivši onu djecu do sebe, — jedno s jedne, drugo s druge strane — zapovjedi kralj, da se krene prema kraljevskome gradu, onamo otkud voda teče.

I galija se krenu... A na njoj udari sada stotinu harfa i viola, uzvi se muzika velikih radosti i plavoga djetinstva, muzika vidljivih i nevidljivih zvijezdi, na svim čelima djetinjim — muzika bijelih proljeća koja trenom protitraju a da se nikada više ne povrate...

Ali kralja osvojiše opet sjetne misli, saletiše uspomene i ruka je njegova nijemo i sanjivo savijala oko prstiju zlatno prstenje dječijih kovrčica. Samo zvijezde na njihovim glavama nisu se mogle rukama primiti. Bile su neopipljive kao zrake.

A djeca? Stisla se uz kralja, ali najviše misle na kućicu sa krovom od ševara. — Kako su ih samo mogli od nje rastaviti! I misle na tičicu svoju. a gdje li je samo mogla odletiti!?

A galija se međutim sa velikim slavljem povraćala prestolnome gradu.

Ugledav je narod sa bedema gradskih, u onome slavlju, okićenu stotinama barjaka i zastavica i gradom za tili čas svuda zalepršaše barjaci i gruhnuše pozdravni topovi.

Pompozni taj doček pripravila je kraljica-maćeha čvrsto se nadajući da je to kralj poslušao »materinski« njezin savjēt, i u dalekoj zemlji isprosio ruku one kraljevne, koju mu je ona bila odabrala.

Ona se dakle sa velikim slavljem i sjajem, išeta svom dvoru na doksate, te gledala kako kraljeva galija slavodobitno ulazi u luku.

Gleda maćeha u daljinu... Gleda, gleda, najednom šta joj bi? Trgla se je, zasjenjuje rukom oči, jer je klete varaju... Ali ne, ne, njene je crvene krvave oči ne prevariše! Nije ono kralju djevojku isprosio — no je on *njih* našao. — Njih, djecu svoju!

Eno! Eno jedno, eno drugo...

I pisnu pakosnica kao guja u procjepu, pisnu prigušeno i u očaju članak svoga kažiprsta pregriza sve se prstenje krši na njemu.

— Sluge! — hripnu ona zgrabivši ih za ramena. — Sluge! Brzo! Brzo! Dolje! Dolje! U kraljevske kuhinje! Evo kese dukata! Dobacujte svakome i budno pazite, da u svaki pladanj koji ima doći pred onu djecu, bude sasuto ovog otrova. Tu dohvati jednu okovanu kutiju punu ljuta otrova i uruči im. Ta joj je kutija bila uvijek na dohvatu.

Uzeše crne sluge onu kutiju te se u tili čas razmiliše po svem dvoru, da »tobože« sudjeluju svečanostima dočeka, a ovamo sve vrebaju, kako bi bolje izvršili nalog klete svoje gospodarice.

*
* *

Dotle se tamo u luci sa galije prostiru cvjetni ćilimovi. Po njima stupa na kopno kralj, obgrlivši ono dvoje zlatne siročadi u sirotnim haljinicama, kojima su džepovi natrpani malinama... Ali zato im vrh čela sjaju zlatne zvijezde, a ko ih god vidi rasplače se od pusta milja.

Stupivši kralj na tlo, progovori okupljenom narodu i objasni mu svoju želju.

Ej, da nije bilo one duboke rane što je u svačijem srcu još krvarila! Da nije bilo tuge za nesretnom mladom kra-

ljicom — oduševljenje narodno bilo bi nezapamćeno — ali i ovako ne bi kraja ni konca klicanju onoj djeci, jer bi milo narodu gdje im kralj tuđe kraljice ne dovede, no im djecu dovodi.

I eto već se penju u grad! Djeca se priviła uz kralja, ne vidjevši nikad toliko svijeta, ne čuvši nikada toliko zvukova — zbunila se i onijemila od pusta čuda.

U to kucnu nešto — najprije Zlatana pa onda Zlatanu — po ramenu.

Bila je to njihova zlatna tičica. Sletila sa visina jedina jaranica njihova. — Sad dječici srce poskoči, kao da si tek sad pravim životom u njih dunuo...

A u onolikom bljesku i srebra i zlata, u onolikom sjaju, ko je mogao i primjetiti onu sićušnu tičicu, onaj mrvičak zlata? Ta možeš li primjetiti kapljicu u moru? Nemožeš. Samo ono dvoje, samo ona dječica, osjetila su je — sad jedno sad drugo — na svom ramenu i vodili s njome potajnim šaptom svoje stare razgovore.

A u najsjajnijoj, najrasvjetljenijoj dvorani svijetloga dvorca kraljeva sa stropova sipa cvijeće, zuje harfe, miješaju se crne i bijele sluge prinoseći zlatne pladnjeve. To kralju gozbu daje u čast kraljevske posvojčadi.

Eto ih! Eto ulaze. Čelo stola sjeda kralj. Do njega — jedno s jedne strane, drugo s druge strane — posvojčad kraljeva. Bože mili, ta jesu li to ista ona djeca, što ih u kolibi do vode othrani ono nekoliko koza i grmova kupine? Na njima dragulji, na njima zlato, kovani pasovi. Ta jesu li to oni?

Jesu, jesu, poznaš ih po onim zlatnim zvijezdama uvrh čela, jer im u glave nije smjelo ništa dirnuti! Nije dao kralj, jer je znao da se sjaj nikakove zemaljske krune, koju bi on na njih postavio, nebi mogao takmičiti sa onom zvjezdanom krunom, kojom je ovu djecu već krunio bio sam Bog prije njega.

Ulaze gosti. Puni se dvorana sjajnom svitom.

Tu je i ona! Maćeha! Sva se ovila u skrletu atlasa i oči su joj skrletne, krvavo podlivene. Nemirna je. Težak joj dijadem okovao čelo, pao na obrve, zaklanja joj pogled i mržnju u njemu.

Kad se je naginjala onoj djeci da ih cjeliva a blago se svijetlo onih zvjezdica prelilo preko zla lica njena, ko je mogao i slutiti, da je te iste zvjezdice njena zla ruka već jednom uzalud pokušavala sa njinih čela strgnuti, te da je ovo dvoje djece, već jednom prošlo kroz kliješta prstenjem pokrivenih ruku njenih . . .?

Ušav u dvoranu, sjede ona u sredinu stola.

I zašumi kraljevsko slavlje, kao da žumori tisuće zlatnih krošnji. — —

A duboko dole pod njim, crna su i memljiva dna. Tamo se ljigava isprepliću klupka crvi, zmija, jakrepova, a sa jednog mokrog zida, lije se iz dviju rupa ljubičasto svijetlo i poplavljuje tamnicu, mrku kuću svoju, ublažuje zle tmine njene.

— Još je živa! ču se neki opori glas. Još žive ali neće dugo.

— Nebi trebalo drugo, nego da danas izdahne, na sam dan slavlja u dvoru, kad kralj dovede djecu zlatnih zvijezda na glavi, da ih posini. Našao ih je uz vodu.

I koraci su dalje tutnjili tamnicom.

Bili su to čuvari zarobljenice, i da nije na njima toliko zveketalo oružje, mogli su kao jeku onih njihovih riječi čuti, kako je hladna stijena muklo zastenjala u času kad onu djecu spomenuše. Ali oni ne čuše ništa, tek samo što vidješe, da se je onim ljubičastim očima nenadano prelio novi sjaj . . . Uzeše to kao predsmrtni znak i zašutiše.

A gore šumi ona gozba. Tisuću se glazbala udesilo, tisuće se pjenušavih pehara podiglo; sve kliče nazdravlja, pozdravlja. A nu ti, što sad crne sad bijele sluge pred djecu polažu! Bi reko voće se neko u tanjuru okitilo — ama se nekako cakli, lomi. Te boje! Pa kako je to složeno! I svu tu raskoš smiješ da pojedeš!

Zlatan posegnu da okusi, ali u istome tome času, kucne ga zlatna tičica po samome rubu uha i nadnijevši mu se nad ušnu šupljinu, stade mu u nju nešto šaptati, našto dječačić na smrt problijedi i brzo pusti na tanjur onaj zalogaj.

Tičica odleti zatim djevojčici, i isto joj je onako u uho šaptala, a djevojčica je isto onako problijedila kao i brat njen, spustivši zalogaj, koji je već bila do ustiju prinjela, brzo na tanjur.

Kralj to opazi i pomisli, djeci se ovo jelo nemili. Naredi drugo. Ali ni toga drugoga, ni ikakvog što se je pred njih postavilo, ne okusiše djeca, jer je tičica neprestano iza kraljevih leđa od jednog do drugog preljetala i stalno im branila da jedu, a u onolikom pronošenju zlatnih pladnjeva oko stola, nije niko njeno prelijetanje ni opazio, samo su sa sredine stola probadale onu djecu oštre strijele jednog zlog i nemirnog pogleda.

Vidjev kralj da djeca nikako neće da se bilo čega okuse skupi obrve i zapita:

— Kako to da nećete da se okusite ni jednoga od ovih jela, koje sam ja naročito za vas birao?

— Eto tako, nemožemo, odgovori Zlatan, a u duši se zapita: gdje li su samo dospjele one stare haljinice njihove, kojima su svi džepovi bili natrpani svježim i zdravim malinama . . .?

— Vi morate jesti! — nastavi kralj.

— Mi nemožemo, djeca će mu na to.

Kralj planu:

— Neposlušnost meni, biva ovdje strogo kažnjena, ljutito će kralj — a dječica samo uzdahnu i ne odgovore više ništa.

Razjaren kralj htjede skočiti na noge, ali u taj čas, kucne nešto sitno i zvonko o dragocjeni poklopac njegovog teškog kraljevskog pehara, a na sam vršak poklopca, sleti neki svjetli mrvičak . . .

Svi pogledaju onamo i razabraše, da vrh poklopca kraljeva pehara, stoji jedna sitna zlatna tičica, kao da je, sad na sletila sa nekog zlatnog broša.

Tičica se okrenu ravno prema kralju. Nakrivi malo glavicu i pogleda ga ravno u oči, te progovori čistim ljudskim glasom:

— Poznaš li me kralju gospodaru?

U čudu golemu, sjede kralj opet na svoj stolac i uze gledati onu tičicu. Gledao ju, gledao, pa je prepoznao: Pred njime zašume bašte mladosti njegove, on u duši vidje jedan svjetli mladi dan svoj, kad je nježnoj tek isprošenoj nevjesti svojoj, na bijele grudi prikopčao skupocjen dar: Prekrasan broš, vrh kojeg je stajala ova ista zlatna tičica . . . Ova ista, baš ova ista! Gledao je kralju pa je prepoznao. To je ista ona tičica! Tičica sa jednih grudiju, u kojima se talasaše more jedne kraljevske ljubavi, a koje sad . . . I kraljevim se licem osu smrtno blijedilo. Glas se njegov pretrgnu, zadrhta i on nesigurno prošapta:

— Kako dolaziš amo?

— Poslušaj me mili gospodaru
Pjevaću ti jednu pjesmu staru . . .

tica će na to, ne odgovarajući izravno na njegovo pitanje.

I zlatna tica uze pjevati svoju pjesmicu. A kad se pjesma njezina oglasi, grobna tišina nasta u dvorani. Muzika utihnu — sluge se u hodu ukočile i slušaju — gosti se kanda okamenili i slušaju. Kraljeve obje ruke spopadoše oslone stolca njegova i kralj sluša, te se polako poče dizati. Sluša kralju štono pjesma kaže. Drhtaj obuzeo sve tijelo silnoga kralja. Drhće kralju ko stabalce topole tre-

petljike . . . Stotine ruku grčevito se mašaju oružja o pojasu . . .

A maćeha? Nu je! Ustala je kleta i što tica dalje pjeva sve ona dublje unatraške uzmiče, dok se ne povuče do samoga zida a kad se ona pripi uz duvare, taman tica onu pjesmu dovršila! A pjesma je kralju ispjevala i što li bi i kako li bi. Pjesma je ona kralju ispjevala, kako ova ribarska siročad, nisu niko drugi, nego rođena djeca njegova. Njegov sin i kćerka njegova. Ptica je ona kralju ispjevala sve što je i kako je radila maćeha, okrutnica i kako je uzidana žena njegova, čista kao zlato i sveta kao svetitelj, te da su se one zvijezde na dječijim glavama od kraljevskoga sjaja i čistote duše, majke njihove — stvorile.

Ukočio se silan kralju, maći se ne može. Sve čeka na jedan mig njegov da se obori na onu paklenu zmiju — ali ona, nesretnica — osjeti gdje se trže stotinu mačeva i samo jedan mig čekaju — munjevitom brzinom pregrize tvrdim zubima onaj najveći dragulj na svojem prstu. Onaj u kojem je vazda nešto ključalo. U prstenu onom — kako znate — ključao je najjači otrov, ona ga iskapi i stropošta se mrtva na ploče, kriknuvši muklo.

U taj čas pukoše sva šarena stakla u dvoru kraljevskom . . . Šta je to bilo? Bili su to svi vragovi, koji su napolju već odavna nestrpljivo čekali na poganu dušu ove zle starice, pretvarajuć se ponekad u sove buljine, ponekad u šuškave vampire ili u zelene guje . . .

Mrtvu griješnicu spopade stotine ruku i ubaci je sa dvora u rijeku, koja se — osvete željna — baci u propanj, da je bolje dohvati. Svi virovi njeni slavodobitno zafijuću i zavrte je u njenoj dugoj skrletnoj haljini u divlji crveni kovitlac, te je povukoše u dubine, iz kojih nikada više izronila nije.

A kralj? On još uvijek isto onako stoji, ne mače se . . .

A dječica? Srce te zaboli pogledaš li u njih. Zagrlila jedno drugo, čvrsto, čvrsto, Bože mili, kao da se nikad

pustiti neće... Zacijenila se od plača. Grle ih, dohvatiti se nedaju, mire ih, umiriti se nedaju, no sve leleću:

— Jadna majko majčice! Jadna majko majčice! Jadna naša mučenice!

A ona? A zlatna tičica? Ona ništa... Kad otpjevala onu pjesmicu, sakri svoju glavicu pod krilo, kao neko ko je savjesno ispunio svoju dužnost, te niti što više hoće da vidi, niti što više hoće da čuje...

A šta dvorjanici dvora kraljeva? A šta svijetli gosti njegovi?

Ne mogav sačekati da kralj dade ikakova znaka, oni i bez toga podigoše onu djecu, te sa djecom na rukama svi puznu niz katove dvora kraljeva. Teče narod kao bujica gorska, niz sva stubišta grada kraljeva i slijeće dublje i dublje i još dublje, ali došav na sam prag one tamnice u kojoj je mučenica majka muku mučila, niko se ne usudi praga prekoračiti. Nikom se rođena duša toliko čista ne učini, da toga bude dostojna...

I narod tisne u tamnicu njenu, najprije ono dvoje čiste i nevine dječice, pa pritaji na vratima dah.

A ona dječica sve ručicama po memljivim zidovima tapaju, traže majčicu svoju nikad ne viđenu. Kad uđoše u tamnicu ona djeca, crna kuća nešto vidnija posta od onih zvijezda na njihovim glavama.

Za njima grnu i narod. Prvi dvorjanici i doglavnici kraljevi sami udaraju po zidu i raskopavaju ga, a kad ga raskopaše, ispade jedna sjenka iz njega...

Priskočiše, pridigoše...

Posljednje sile skupi ona nesretna majka, da bar jedan jedini put raširi ruke i zagrli djecu svoju...

I zaista, polako polako uze ona obje ruke širiti, a ljudi je podržavaju da ne padne.

Raširi širom ruke, zagrli djecu svoju, a usne joj nešto šapću... Morale su to biti riječi, neke riječi najslađe na svijetu, ali čuti ne mogahu...

Sad je tek narod Božju volju razumio i osjetio zašto je Bog mučenicu-majku ovako dugo u zidu onom živu držao. Pripremao joj je ovaj čas. Ovaj jedan jedini čas — jer eno, već su njene ruke klonule, glava pala na prsa, a oko nje zasjao je u tami tamnice svjetao oreol mučeništva...

Mučenica-majka bila je mrtva! Bila je sveta!

Sve pade na koljena i u velikom slavlju bi mrtva gospodarica položena na odar dvorske kapelice, nad kojim je titrao onaj zlatan krug — vijenac njene mučeničke slave. A do odra su jedno s jedne, drugo s druge strane njene glave, njena dječica u crno ovijena molila i molila dobroga Boga da se oči njihove majčice opet otvore. Ta samo se jednoć ljubičaste oči njezine bolno sretoše sa ljubičastim očima djece svoje! Ali dobri Bog ovu želju nije uslišao.

Na grudima mrtve mučenice prikopčan je veliki skupocjeni broš, a na vrh broša sjedi jedna zlatna tičica. Sjedi i ne miče se više. Ne progovara. Ona je svoju zadaću izvršila i mrtvo se ukočila na mrtvim grudima svoje gospodarice, kao da ne želi ništa nego da je s njome sarane. Opet je bila postala predmet.

A ona crna spodoba što se do nogu mrtve skučila na pločama dvorske kapelice i čela sa onih studenih ploča ne podiže?

Ono vam je silan kralju u bolu svome.

*

I tako se eto to sve svršilo, a priča se naša primakla kraju. Pa i kada kralju čelo sa onih ploča podiže, na njemu ne bi više sjaja kraljevskoga. Uzalud su ga djeca njegova dan i noć nastojala utješiti. Posta mračniji no bijaše kadno ona galija krenu niz onu vodu.

Poče propadati. Stariti naglo. Sijedio je brzinom kojom vije snijeg, a pamet mu se stala mračiti, kako se u poznu jesen spusti sumrak, jedva dočekavši čas, da se smiri pod pločama kraljevske kapele i barem onde sastane s onom, od koje je tako nemilim udesom svojim bio onako okrutno rastavljen.

A narod je jedva dočekao, da se snagom opaše mladi kraljević, koji je okružen teškim vladalačkim brigama, pod onim blistavim svodovljem kraljevskih dvorova, mnogo i mnogo puta uzdahnuo — zajedno sa mladom kraljevnom, sestricom svojom, — za onim nepomućenim tišinama kućice pod krovom od ševara.

KONAC.

Verka Škurla-Ilijić:

ŠUMA

BILA vam je mala, mala djevojčica i stanovala u lijepoj kući, nedaleko Vir-Potoka.

A preko vir-potoka bio je prebačen dugi, tanki, drveni most. Za tim mostom, lelujala su se polja, puna bijelih perjanica, talasala su se žuta polja jagorčevine i modra polja kačuna, a rubili su ih plavi rubovi potočnica.

A tamo, tamo još mnogo dalje, crnila se mrka duga crta. Tu je svršavala gusta borova šuma. Držeći se za ruke silazili su gorostasni borovi u gustim redovima niz ono brdo, te stali i ni makac dalje. Kao da su ukleti.

Mala djevojčica o kojoj je riječ, imala je lijepe, nove, crvene papučice, sa velikim crvenim pomponima, pa su je zbog toga poneki zvali i »Crven-papučica«, baš kao što su onu drugu djevojčicu zvali »Crven-kapica« sa tom velikom razlikom, da našoj djevojčici nisu nikada dopustili da u svojim lijepim novim i crvenim papučicama prede puteljak, koji vodi iz njihove kuće do mosta preko Vir-Potoka, niti je uopće smjela prevazići visokih gvozdenih ograda njihove bašte. A tamo, u onoj dalekoj šumi, nije imala nikakove bake, da joj ponese u košari kolače i lončić meda. A kad je htjela doznati, kako je u onoj šumi, ko li u njoj žive, nisu joj ništa odgovarali. Samo su joj to jednom rekli:

»Ona je šuma ukleta«. Jao onoj djevojčici, koja joj se primakne. Ne pitaj više šta ima u njoj.

I mala djevojčica nije više pitala ništa, samo je po nekad sjedeći tako na onoj dasci zatvorena prozora i promatrajući svoje lijepe papučice, pomišljala: Zašto li su, mili Bože, obuli moje noge ovako krasnim novim papučicama, kad ne smijem u njima ni preko mosta protrkati, ta bar jednom da me želja mine... Kako li je, mili Bože, prolaziti mostom, što se drma od bijesne vode pod njim, u crvenim papučicama?...

Protrkati mostom, pa onim bijelim poljem, pa onim plavim, pa onim žutim, pa dođu vrbici, vrbici, pa ne dođe ništa više nego oni borovi. Ona šuma! A tamo u njoj niko nije uklet, nego naprotiv sve gljive oko onih borova služe kao stolčići malenim patuljcima, koji tu na tim gljivinim stolčićima sjede podvitih nogu i krpe svoje čizme, krpe svoje kožuhe, kuju svojim čekićima i cijeli božji dan jodlaju kao oni putujući Tirolci. Zna ona to. Pa koliko je toga, što se ne zna! Zna li se kakvi sve divni narodi žive u onoj šumi, kakvi sve kraljevi i kraljice? Da joj se je nešto jednom samo odšuljati onamo, tako u sumrak! Krijesnice bi joj već osvjetljivale stazu, da ne upadne ni u vodu, ni u rupu kakovu. Živa i zdrava, došla bi ona u »ukletu šumu«, u crvenim svojim papučicama, pa ako bi se ko tamo toliko u njih zagledao, mogla bi mu i pokloniti jednu...

Ali mjesto svega toga, njoj su, čim se je samo smrklo, svlačili s nogu papučice, oblačili je u dugu noćnu košuljicu i nosili je u posteljicu, pa su još i mreže svuda oko nje poizdizali i pošto bi je poljubili u čelo, te prekrstili, redovno su se povlačili na prstima, a za sobom zatvarali polako vrata.

*
* *

Ali jedne takove noći kad se ona vrata zatvoriše, a svijeće udunuše, te njoj nije preostalo ništa drugo, nego da odmah zaklopi oči, imajući dužnost da »odmah spava«

— gle! odonud skakuće prema njoj vragoljasto krilato momče Sanče, sa perom od rajske tice za šeširom.

On skoči na prozorsku dasku i otvori širom velika krila prozora u njenoj sobi, te stisnuvši se na onoj prozorskoj dasci u krajnji kut, zamahnu šeširom u zraku i naklonivši se prema onoj djevojčici u krevetu, mrežama ograđenom, načini jedan veličanstveni gest, kojim je poziva na slobodan prolaz i reče:

— Molim! Izvolite samo!

Ona brzo skoči. Zbaci sa sebe pokrivač, obori one mreže na posteljici, zbaci sa sebe onu dugu noćnu košulju, provuče glavicu kroz svoje danje haljinice, navuče svoje lijepe crvene papučice i skok na prozorsku dasku. Tu uhvati ručicama krajeve svoje suknjice, te učini lijepi »reverans« kavaliru, koji joj je učinio tako široki široki prolaz i koji je zatim skoknuo na neko drvo u bašti, pa se běli opet proverao do kojeg prozora na djetinjoj sobi i otvorivši ga širom učinio prolaz još kakovom djetetu, koje nije smjelo danju preći baštinske ograde, jer ima vam dosta takove djece.

»Top-top-top,« čujete li topot papučica po drvenom mostu, koji podrhtava od bijesa vode pod njim?...

I tako je djevojčica samo išla, išla dalje bez ikakva straha i pošla poljima... Sva su ta polja bila močvarna i puna vodenih rupa, ali djevojčica nije upala ni u jednu, nego je pravo zdravo došla do onoga mračnoga ruba gdje počima šuma.

— Zbogom! Zbogom! — doviknulo joj je mjesečasto svijetlo, što je izviralo iz bijelih polja. — Ti polaziš u mrak!...

I ona je neodlučno stala pred onim prvim redom borova »uklete šume«. Stajala je pred tim silnim gorostasima, sa dugim crnim vlasima i dugim crnim bradama. Ruke sa širokim rukavima bile su im sastavljene. Ispod

lukova tih sastavljenih ruku, valjalo je proći kao u igri »anđela-đavola« . . .

— Uuuuuu — Uuuuuu! zapjevaše borovi, kao da pjevaju:

»Čija je vojska nek ide, nek ide, čija je vojska nek ide« . . . I ne predomišljavajući se previše ona prođe ispod onih njihovih širokih zanjihanih rukava.

U šumama vam je doduše mnogo tamnije nego po ostalom svijetu, ali ništa zato: Zato kad čovjek u šumu dođe, bude mu kao da je dobio neke druge oči, kojima — — ne samo da se vidi kao inače, nego se još mnogo jasnije koješta razabire.

I mala je djevojčica u lijepim svojim papučicama već tapkala po mekim zvijezdicama mahovine, samo se to njezino tapkanje više nije čulo, jer je bilo kao da tapkaš po vlažnim zelenim jastucima.

Ide ona, ide, pod onim crnim svodovljem kao kroz neku beskonačnu crkvu sa zelenim stupovima, koja samo što nije kamena i hladna, nego mlaka, vlažna i zelenkasto sumračna a i dole po tlima, gle! izbiše nekakovi šareni tuljčići baš ko one šarene svijeće, što ih o velikim praznicima narod kapa po pločama katedrale.

Tišina, a sva je šuma opredena tankim, skoro nevidljivim nitima. Zna ona, čija je to pređa! Tom je pređom svu ovu staru šumu oprela dobra šutljiva vila, sa tankim, čvrsto sklopljenim usnicama. Zove se *Samoća* i nikad je nemožeš ugledati.

Kako je tako išla, osjeti kako iz svih rupa i buseva paprati, proviruju na nju plahi i izvedljivi, šumski stanovnici. Dobro je opazila nemirnu njuškicu zeca, koje je opet brzo nestalo. Nešto je pače i nad njenom glavom skakutalo. Bile su to smeđe vjeverice, šumske mezimice.

A djevojčica je išla išla, dok nije došla sva umorena do jednog velikog mahovinom obraslog panja, koji je obli-

kom i bojom toliko ličio na široki zeleni plišani naslonjač njene bake, da se je njoj učinilo, da je kod kuće i meko se uvalila u nj...

Sad je tek provrvilo oko nje. Sad je tek usred šume nastalo pravo komešanje...

Prosto svekoliko šumsko građanstvo primaklo se bliže, da je bolje pogleda. Jedna joj posve sitna vjeverica skoči pače i na rame, a u krilo joj ubaci orah. Doduše zečevi su se još uvijek postrance držali, ali čim se snađoše, već su svi naokolo čučali u jednom velikom krugu i zadovoljni strigli dugim svojim ušima, a na jednoj niskoj grani važno i teško njihao se veliki gavran. On — koji inače leti svijetom i jedva čeka da kome grakne koju crnu vijest — sad se je dobroćudno njihao i povlađivao glavom. Ispod krila izvukao je pače i neke naočare i nataknuo ih na žuti kljun, da bolje vidi tu djevojčicu u crvenim papučicama, koju nešto najednom lako bocne u nožicu.

Što? Bio je to veliki jež, otac mnogobrojne obitelji, koji nije znao na koji bi je drugi način upozorio i na svoje prisustvo.

— Oho!

— Da, da, to sam ja — odgovori on. — Ti se nalaziš u neposrednoj blizini mog milog doma, i meni pripada najglavnija dužnost, da te ugostim. Zato sam i nakupio za tebe ovo malo jagoda. Izvoli!

I zaista su sva leđa ježeva bila pokrivena mirisnim šumskim jagodama, što se nabodoše na njegove iglice.

Djevojčica se nasmješi dosjetljivome ježu i zahvalivši mu poče slasno zobati one jagode, dok nije sve pojela.

A dok je ona tako jela, došulja se odnekale tiho, tiho, nasmijana »teta lija« i kako su se odmah prepoznale,

teta joj lukavo namigne jednim okom, a dugim je i riđim svojim repom ko od šale malo šine, pa će joj:

— Tu si lopovčiću mali! Slikovnicu si razderala, pa si došla u posjete nama, živim šumskim životinjama! Dobro, dobro, ne ćemo te pojesti.

Djevojčica je htjela da lukavu tetu liju uhvati za rep, ali da! Nije joj dabome uspjelo. Nije ona ni krenula rukom, već je tete netragom nestalo.

Pred njom se nalazilo neko stablo sa pognutim deblom. Po tom pognutom deblu, najednom nešto kliznu, skoči pred nju i pokloni joj se do zemlje.

Bio je to čovuljak-patuljak, kojeg su braća poslala da se pokloni šumskoj gošći i da je pozove u patuljačko naselje, gdje se nije mnogo sreće vidilo, otkad je mladi kraljević odveo Snjeguljicu.

Djevojčica ustane sa naslonjača, uhvati krajeve suknjice i lijepo učini patuljku »reverans«, zahvali mu na ljubeznom pozivu, progovori s njim nekoliko ljubeznih riječi — ali u taj čas kao da zanijemi. Prepala se. I to prvi put otkad je zašla u »ukletu šumu«.

Tamo u dnu jedne duboke duplje zasjala najednoć velika žuta tačka u mraku...

— Šta je ono? plaho će ona.

— To se u svom »stanu« budi velika sova. Preglasno se je govorilo i ona se eno budi. Otvorila je doduše samo jedno oko...

— Šta će sad biti?

— Ništa. Ali najbolje je da odavle odemo, dok ona nije otvorila i drugo oko, jer te zna tako ozbiljno pogledati, da prosto izgubiš i glavu i ako kapu na njoj imadeš.

— Pa hajdemo, reče djevojčica i pođe za tim malenim pedalj-čičicom.

Tako su išli išli, kad tamo u daljini nešto crveno promiče kroz stabla, a kad dođe bliže, mala Crven-papučica usklikne:

— Crvenkapice, to si ti!? Je li moguće!

To je zaista bila Crvenkapica. Išla je opet svojoj bakici. Vuk je, rekla je ona, sasvim mrtav, a tamo u špilji spava medo i rijetko se kada budi. Neka samo ništa ne govore, kad mu budu pored stana prolazili i tako će s mirom proći i ostati zdravi i čitavi.

Zbogom! Zbogom! i one se rastadoše, jer su im puti bili daleki.

A patuljče i djevojče idu, idu, kad li — novo čudo! Tamo visoko na jednoj grani sjedi ljepota-djevojka. Na glavi joj zlatna kruna. Sa krune viju se velovi i padaju do zemlje. Sjede i prede...

— Vila! kliknu djevojčica.

Ali ljepotica sa grane mahne glavom, da nije tako... da ona nije vila.

— Nego?

Ali ljepotica stavi prst na usta i nastavi presti.

Crvenpapučica pogleda u patuljka, ali i ovaj je šutio kao zaliven. Istom kad su daleko poodmakli on će tiho:

— Zar je nisi prepoznala? Prede i šuti...

— Ali! klikne ona, sjetivši se najljepše priče iz svoje knjige. Kraljeva kći! Braću su joj pretvorili u gavranove i sad ona mora devet godina šuteći presti, da ih spasi?

— Tako je.

——— * ———

Idu dalje idu, kad li opet nešto šareno probija kroz mrko granje. Odmah je prepoznala »kućicu od šećera« na brežuljku, a pred kućicom Ivicu i Maricu, koji su se taman riješili vještice i pred kućom jeli bonbone. Vidjev ih, gdje idu oboje, poskoči veselo i dovikne ih:

— Oooj!

— Nemožemo gubiti vremena, naš je put dalek...

I oni samo mahnu rukom u prolazu te se tako iz daleka pozdrave s Ivicom i Maricom, a ovi zagrabe pune pregršti bonbona i bace ih dole. Patuljak sve pokupi u svoj torbak, te je putem jednako posluživao malu djevojčicu.

*

Išli su išli, a kuda god su prolazili prestajali su za časak zviždukati drozdovi, fućkati kosovi i kukati kukavice, te se je sve nadvirivalo ne bi li što bolje vidili šumske prolaznike. Samo se žune nisu dale smesti i više im je bilo do crvića pod korom, nego do crvenih papučica one male djevojčice.

Prolazili su tako, a svuda su im putem u pozdrav zvonili sitni šumski zvončići, a kukčići i lepirići izlazili iz čaški šumskoga cvijeća, da ih bolje vide.

Napokon! Tamo nedaleko dugoljasti brežuljak. Na njemu mnoge luči. To je patuljačko naselje. Patuljački »grad«. Male kućice kao izvrnute škatulje.

Svi patuljci došli pred vrata svojega grada. Širom otvorili gradske kapije, poskidali kape. Klanjaju joj se do zemlje. Idu patuljci za njome, sve jedan drugome nešto šapuće, — nešto se dogovaraju: Bili, nebi li »nešto rekli«... Vidi se, veoma im je u volju ušla djevojčica u crvenim papučicama, koja je na kapiji njihova grada primila ručicama dva kraja svoje suknjice i tu učinila što je ljepše mogla svoj reverans...

A kad se je došlo na trg patuljačkoga grada, napred stupi jedan sav sijed i navoran patuljak, sigurno najstariji od sviju i stade starina drhtavim glasom govoriti svoj pozdravni govor, a kad je spomenuo njeno Veličanstvo Snjeguljicu, koja im je tako dobra bila, svi se patuljci uzjecaju, tako da se je djevojčica veoma smutila...

Malo po malo razabrala je ona što bi patuljački narod želio od nje: Da tu ostane za uvijek i da ih ne ostavlja.

A kad starac dovrši, svi patuljci padoše pred njene noge i stadoše je sve žarče i žarče moliti, da ih ne ostavlja, te stadoše njene lijepe crvene papučice suzama oblijevati, a ona sva preplašena poče nesigurnim glasom miriti:

— Veliku mi čast iskazujete, gospodo patuljci, kad me pozivate da u vašoj sredini zamijenim nju, kraljicu svih priča, lijepu princezu Snjeguljicu, ali ovo je sada jedna druga stvar. Lijepa je princeza, vidite, — imala u svojoj kući zlu maćehu, a moja ma....

I tu se ona sva strese... Prvi put poslije toliko vremena sjeti se ona svoje mamice i toga, da je bez ičije dozvole tako daleko od kuće otišla!...

Ta je misao toliko potrese, da se je probudila i sjela zaprepaštena u svojoj posteljici. Naglo se okrene. Pogleda na prozor, da vidi put, koji je malo čas prevalila, ali tamo je bila spuštena zavjesa, i nije se vidilo ništa drugo osim toga, da je bilo već odavno svanulo i da je izvana uprlo u prozor sunce.

Polako otvarala je jedna bijela ruka vrata na njenoj spavaonici, a jedne dobre oči virnule su unutra, i veoma dobro poznati glas upita:

— Što je dušo? Što me zoveš?

— Ja? Ja sam spavala, jeli mama?

Jesi dušice i to vrlo dugo. A sada da te lijepo obučem, da ti nazujem tvoje nove crvene papučice...

Verka Škurla-Ilijić:

VODENJACI

TUDENE obale. Tu škripe ledenim zubima razulareni bjesovi bijelih oluja. Tu se crni oblaci nemilo kidaju vječitim glečerima o blijedo-zelene bridove.

Tu je na tim ledenim obalama ostala obitelj jednoga siromaha, koji se tužan i čemeran otisnu u bijeli svijet, da traži zarade. Bilo je to pred dvije-tri godine, ali od toga vremena nit mu ima traga, nit mu ima glasa.

I nezna crn da njih troje luta sada očajno i izgubljeno, jer im te noći oluja rasu i razvitla posljednje grede kolibice pod kojom ih je ostavio. Njih troje: njegova draga žena i dvoje sitne dječice, dječarac i djevojčica.

Nezna kako mu sve troje osta i bez kuće i bez kućišta i bez krova i bez pokrova, te srljaju ledom, a zli vjetri kidaju i prokidaju i ono par kukavnih dronjaka na njima. Kud će, kamo li će? Kako koja suza kane, onako se ledi. Pripili se jedno uz drugo i samo drhte.

—Hajdemo dalje, opet će majka, te povuče jedno jednom, a drugo drugom rukom, a nit znaju kuda srljaju, nit njihovo lutanje ima ikakva smjera. Samo se viju na vjetrovima i probijaju kroz mećave, sve dalje i dalje. Ubi led, pomete studen — padaju, dižu se. Dalje i dalje i dalje.

Najednoć — što je ono tamo? Kanda je crne slojeve oblaka probila zrāka dobroga sunca! Majka ih povuče onamo.

Najednoć, kanda je zrakom strujnulo nešto blago, nešto toplo, skoro proljetno. Oni to nešto udahnu duboko i okrepljeni podu dalje, dalje, dalje.

Čuj! Potočić! Negde — tamo daleko, vode nisu više sapete ledom. Vode teku. Onamo! Onamo!

Idu, idu i gle! Tamo u daljini probija nešto zeleno bijele površine. To je trava!

— Naprijed dječica, naprijed! Ali dječica nemogu Majka ih diže. Nosi. Jedno pa drugo. Idu oni prema onim proljetnim vidicima, a neznaju obmama li je, što li je.

Jer su eto odnekale naišli i cvjetni valovi. Negdje ima jorgovana, ima đurđevka, ima bagrenja i cvjetaju zove!

Idu, idu i kako dalje idu, biva proljeće. Mjesec maj. Tamo dole u dubini — more nije više neki tamno zeleni užas, a valovi nisu više mrki džinovi morski, što odlamaju ledene planine i tiskaju ih niz pučinu: More je mirisno, svjetlo-modro ogledalo, na koje slijeću galebovi.

A ono tamo? Je li moguće? Jest, jest! Jedna kućica! Jedna divna mala, bijela, cvijećem okružena kućica, a vrata su na njoj otvorena. Treba samo zaokrenuti cestom, Idu, idu, da zaokrenu čim prije cestom, ali kad oni izbiše iza zaokreta, ukaza se pred njihovim očima nešto teško i crno: Bio je to debeli gvozdeni lanac, koji je presjecao tu cestu, kao da brani prolaz.

— Možda se ipak može dalje, pomisliše oni i dođoše do onoga teškoga lanca.

Ali kad su htjeli da se provuku ispod njega, spuštao se je lanac nisko, a kad su htjeli da ga preskoče, dizao se visoko i nikako im nije dao proći.

Ne preostaje nego obilaziti lanac, da vide ima li kakovo mjesto, na kojem se lanac prekida i pušta prolaz u čarobnu okolinu one širom otvorene kuće, u kojoj kanda

nikoga i nema. Ta samo da zakorakneš eto te unutra! Gle, s jedne strane one kuće ima debeli visoki zid i spušta se okomito u more. Valovi biju o nj. Nad tim zidom je široki prozor ovijen cvijećem.

Ali kanda nema ulaza u taj zemaljski raj. Lanac pa lanac! Diže se, spušta se, neda ti preko.

— Mamice, hajdemo natrag — zaplaču dječica umorna i ubijena — nećemo nikad preći preko lanca.

— Natrag? Znaju li dječica šta znači to natrag? Ta tamo je smrt. Nego znate li što ću ja učiniti? Pazite! Ja ću čučnuti, kao da se želim provući ispod lanca. Lanac će se spustiti, a ja ću vas onda brzo prebaciti preko, a onda ćete vi potrkati da vidite, ko ima u onoj bijeloj kući i može li nam odapeti ovaj lanac, a ako nema nikoga, onda se brzo vratite, pa vi čučnite kao da ćete izaći, a kad se lanac spusti ja ću ga prevariti i preskočiti preko. Sad znamo, što ćemo učiniti.

I oni to zaista učiniše, ali u zao čas...

Učiniše to ovako:

Majka čučne, kao da hoće da se ispod lanca provuče, a lanac se brzo spusti. U taj isti čas zgrabi majka jedno dijete jednom, drugo drugom rukom, i baci ih preko lanca, koji zadrhta — valjda od bijesa. — Ali dječica padoše u meku travu i ništa im nije bilo. Podignu se brzo, uhvate se za ručice i idu prema ulazu u onu kuću, a majka gleda za njima.

Ali se u taj čas iz morskih dubina podiže jedna ogromna blijedo-zelena ruka i pruživši se prema majci, pograbi je odostrag i zaroni u dubine morske još prije nego što njena dječica stigoše do vratiju one kuće.

Kad oni na vrata, a ono se iz unutrašnjosti kuće pomoli na ta vrata grozna zelena nakaza, sa nekim cjevima na mjestu gdje drugi imaju oči, a istom na dnu tih cijevi

dvije žute ploče. To su mu bile oči. Tijelo mu je pokriveno zelenim kamenicama kao nekim kvrgama i krastama, a ruke su mu svršavale dugim zavinutim pandžama. Bio je to Vodenjak.

Ugledav ga ona dječica, vrisnu, okrenu se, hoće natrag, ali gdje je njihova majka?

— Majko!

Nema odgovora!

— Majko! Majko! Jao nama!

I oni htjedoše pobjeći da je potraže, ali se i za njima pružiše grozne ruke. Ruke one nemani na vratima i zarivši pandže jedne ruke jednom djetetu u rame, a pandže druge ruke drugom, unese ih u kuću i baci o pod...

Što su vriskali, što su majku dozivali, što su se koprcali da se otmu, nije im ništa pomagalo.

U taj čas kao da je nešto crno huknulo u divni proljetni kraj. More se smrači, uskipi. Iz bjesnih valova džipahu u vis gladni morski psi i stadoše razjapljenim raljama zagrizati u one rascvale krošnje oko kuće i otkidati ih. Kao da je ono proljeće bilo samo pusta varka. Samo mamak.

A neman pritisla djecu o zemlju i gleda u onaj široki prozor, što stoji nad morem kao da čeka da netko odanle dođe.

I zaista se iz sredine mora pojavi ista ona ruka, koja je nesretnu majku pograbila i zaronila u dubine. Malo zatim izroni i druga ruka, te se domalo ispolji čitava polovica tijela jedne ogromne i grozne vodene žene, sa nekom vrstom krune na glavi, načinjene od samih duguljastih puževa natprirodne veličine.

Prebacivajuć se divljim skokovima, džipala je ona preko mora i sve ga uzmutila. Ali kad je došla posve bli-

zu kuće, nije to bila više sablasna blijedo-zelena morska kraljica, nego neka sluzava, odurna, prljava i muljava baba — posve sićušna, koja ni nogu nije imala nego neke repove mjesto toga, i to sasvim onake kao što se viđaju u još nerazvijenih žaba.

To gadno stvorenje skoči na široku dasku onog prozora nad morem i podupre se na njoj dvjema sluzavim rukama.

Ona pogleda unutra i ugledavši onu djecu, stanu joj se požudno tresti kriva žablja usta a s obe njihove strane procuri debela slina, toliko joj je onom dječicom bio podražen apetit.

Onaj zeleni ljuskavi Vodenjak i on sa nekim rogom, kao krunom na glavi — koji onako nemilo pritiskaše onu jadnu dječicu, sigurno je bio njezin sin, jer ona žaba-baba sa prozora prošišti nekim sipljivim i fijukavim glasom:

— Vodenjače, majčin sine,
Ima l' friške djetetine?
Ogladnjesmo bome svi
Al' najviše morski psi.

Našto joj njezin ogavni sin ovo odgovori:

— Evo majko, vladarice,
Tebi ove djevojčice!
Jedva su joj, o kraljice,
Tri, četiri godinice...
Djevojčicu priredite
I u zdravlje pojedite
Kad iz žute špilje dođe
Tvoj zmijovit gost,
A psinama usred ralja
Bacam ovog; taj ne valja;
On je suha kost...

Time je htjeo reći, da dječarac ne valja za jelo, da nije dosta pretio i da će njega baciti gladnim psinama morskim usred razjapljenih ralja

Što reče to odmah i učini. U isti čas podiže dječaka, i kroz onaj otvoreni prozor — sa kojeg je u sobu skočila njegova majka — zavitla bijedno dijete u more...

Pljus! ču se kako je bijedni braco pljusnuo u pobješnjele valove. Jedan očajni krik, da ti srce propori, a onda se više nije čulo ništa...

Djevojčici je neman pritisla gušu i ona nije mogla kriknuti za svojim milim bratom, a u taj joj se isti čas počela približavati i ona odurna baba-žaba, a kad joj je došla blizu, babin sin opusti djevojčicu i kroz onaj prozor pljusne i sam u more.

Djevojčica je bila sama samcata bez ikoga svoga s onom odvratnom prikazom, koja je pograbi za ruku i podigne u vis. Držeći je u zraku, stane šištati:

— Cura ova
Dobra lova!
Al se meni
Majčin sine
Više jede janjetine...
Što si bila — ne bila,
U janje se stvorila!

Rekav to šine bijednu djevojčicu jednim svojim repom i zaista se djevojčica u taj isti čas pretvori u maleš-no bijelo janješce, koje najprije tužno zableji a zatim proplače djetinjim glasom.

Stara spopade nekakovo uže i čvrsto sputa s njime ono janje, da ne bi kuda pobjeglo, a zatim uze poslovati po kući pjevajući kao da zli vjetri fijuču:

Na posao, na posao,
Brže vode u kotao!
A pod koto suva luča
Neka plane, nek proključa
To će bome slavlje biti!
Tri ću noža naoštriti
Jednog za me, dva za gosta,
Dosta nam je bilo posta...

I zaista učini sve kako je i pjevala: Nanese luča. Naloži oganj. Napuni ogromni kotao vodom; pristavi ga. Izvadi tri noža i počne ih oštriti, a oštreći ih poskakivati na onim repovima i pjevati:

— Voda kipi, vatra gori
A nas ljuta glad umori.
Da kuhamo, da gutamo!
I da kosti pobacamo!
A sad brzo po mog gosta,
Dosta nam je bilo posta!

I s tim riječima odskakuta ona napolje jednako oštreći one nože. Ode valjda po svog gosta.

Osta ono sputano janješce, samo samcato. Osta tužno i čemerno. Sve mu bijelo runo drhti, Bože, drhti, ko da vjetar u nj duva. Niz oba mu oka vrele suze teku. Tužno je jadno ono najprije zablejalo a onda progovorilo bolnim djetinjim glasićem:

— Što je ovo, Bože, s nama?
Jao, gdje si dobra mama?
Gdje si braco? Tvoja seka
Sada samo na smrt čeka.
Nije više djetešce
Nego malo janješce,
Za nj u kotlu voda vri

I oštre ljuta noža tri.
Ki sestricu klat' će tvoju.
Gdje si? Pruži mi
Ručicu sad svoju!
Braco! Braco! Draga mamo!
Pomozite! Brzo samo!
Dohrlite mili amo!

Neko vrijeme mûk. Drhtavo blejanje janješčeta utihnu. Ono čeka smrt.

Ali najednom — čuj! Tiho, prigušeno kao da iz morskih dubina dopire, začu se slabašan glasić, koji je odgovarao:

— Sestrice moja
Čujem ti glas,
Al ti nemogu
Donijeti spas.

Nit može iko spasiti nas;
Mene je morski pojeo pas.
I evo gdje tužan ležim sad,
U tamnici usred užasa —
U utrobi morskih pasa.
Al dobro čujem teški tvoj jad...
Moli se mala sestrice Bogu,
Jer ja ti više pomoć nemogu — — —

I ovo je dvoje nesretne dječice nastavilo ovaj svoj tužni razgovor, ali se je izdaleka već čulo fijukavo šištanje i potcikivanje. To se je približavala grozovita babažaba, koja je svog užasnog »gosta« nosila na sluzavim i grbavim svojim leđima, a taj je »gost« bio nekakovo modrikasto strašilo sa produljenom glavom, na vrhu koje je u vis stršio sluzavi dugi perčin, u obliku žive zmije, koja je neprestano u vis vijugala. Iz nakrivljenih ustiju visio

mu je na jednoj strani dugi ljuskavi jezik od lakomosti, koju je u njemu probudila ona baba, pripravljajući ga na mastan zalogaj, koji ga čeka.

Oni se približavahu kući, u kojoj je bilo bijedno sputano janješce, u velikim skokovima, ali mi ih moramo za jedan čas ostaviti i otići iz ovoga kraja, jer moramo da vidimo i ono, što se je *u to isto vrijeme* događalo na jednome drugome kraju svijeta i u jednome drugome moru. Uostalom odmah ćemo se vratiti natrag, jer zaista ne smijemo izgubit ni časak vremena.

*

* *

A tamo daleko, tamo dole na drugome kraju svijeta, protežu se duge žarke obale toplih mora. Na tim obalama rade radnici, koji iz mora izvlače biserne školjke.

Njih spuštaju u more u ronilačkim opremama i oni tamo, na morskome dnu, traže biserje i sijeku korale.

Najdalje i najdublje od sviju ronaca, zašao je u dubine jedan siromašni radnik. Mora da ga ljuta nevolja goni, da onako najdalje i najdublje od sviju srlja po dubinama morskim i provija se šumama haluga i morskoga rastinja.

Ide ronac, ide. Dugo li tako ide i ne nalazi ništa. Ali neka! Naučio je on na zlu sreću. Dobra nije nikad ni vidio.

Ide, ide, ništa ništa, ali najednoć — šta ono vidi? Grm gusta korala a u grmu se zaplela čudnovata, svjetlo-ružičasta i svjetlo-modrikasta školjka, a iz nje kao da neko svijetlo izbija.

Polako, oprezno, pruži ronac za njom ruku, a ona se njiše, njiše na onom pomičnom koralu. Tako se je nekad

lagano njihala koljevčica njegove dječice, jer je ovaj ronac imao nekad neku dječicu.

Dobavivši onu sjajnu školjku, polako je uze rasklapati, a kad je svu rasklopi, morade naglo zatvoriti oči, jer je u taj čas najednom sve morsko dno preplavilo čudesno stobojno svijetlo zlatnih odbljesaka, koji nisu dali u sebe gledati. — A kad je opet otvorio oči, pred njime je stajala i smiješila mu se čarobna morska vila, koja je mjesto nogu imala divan riblji rep pokriven zlatno-zelenim sedefom, kakovoga ljudsko oko niti je vidilo niti će vidjeti.

Prije nego što se je čovjek mogao i snaći, divna ga je vila zagrlila i poljubivši ga u čelo rekla mu je glasom kojim nikad nijedno ljudsko grlo ni zapjevalo nije, a kamo li progovorilo:

— O sretniče, o sretniče! Ti si u ovome času od vjekovne tamnice spasio jedinicu kćerku vladara ovih morskih dubina. Pred stotine i stotine godina, uklela me najveća dušmanica moga naroda, jedna zla kraljica ledenih mora — zatjeravši me u onu malu školjku, koju si ti malo čas otvorio. Zapretala me bila i sakrila u ovaj koral, te nikada niko nije mogao da me nađe. A zla je kraljica sve to učinila samo za to, jer nikako nisam htjela poći za njezina sina, nekakvo ljuskavo plašilo sa očima kao cijevi, koje gledaju kroz žute ploče, a na rukama ima zelene svinute pandže.

Moj otac, mogao se je osvetiti, ali u svojoj boli nije htio poduzeti ništa, dok me ne nađe... I sav me je moj narod stotinama godina uzalud tražio i tražio... I sad si ti svojim alatom otvorio moju tamnicu, i evo mene opet! Taj ti trud neće biti uzaludan. Hodi, idemo u dvorove moga oca...

I s tim riječima uze ova čarobna morska vila zabezeknutog ronca za ruku i oni zaplivaše... Ona je plivala

strjelovitom brzinom, a kako je on držao njenu ruku, to je i on plivao istom brzinom i domalo dođoše u dvorove njena oca...

Uzaludno bi bilo i pokušavati da se riječima opiše radost usrećenoga oca i slavlje, koje su njegovi podanici priredili u znak veselja, što im je nađena kraljevna.

Otac je osjetio toliku zahvalnost prema čovjeku, koji mu je spasio kćer, da mu je odmah htio dati njenu ruku i pokloniti mu je za ženu, ali siromašni radnik odbije tu raskošnu ponudu i reče:

— Vaše Veličanstvo, vladaru vodenoga naroda, ja imam ženu i još dvoje male dječice. Djevojčicu i dječaka, ali oni su veoma daleko.

— Zašto si ih ostavio i gdje su ti?

— Oni su na obalama ledenoga mora, a ostavio sam ih da pođem u svijet zarađivati, da ih prehranim.

— Sad razumijemo! Ti si siromašni radnik, ronac, vadiš biserje, ali rijetko da se koje zrnce nađe u školjkama, koje vi otvarate, jer sve biserje ovoga mora nose školjke na samo jedno mjesto. To je jedna ogromna potonula lađa. Ta je lađa krcata najkrupnijega biserja. U znak zahvalnosti, što si nam spasio milu kraljevnu, mi ti tu lađu poklanjamo. Neka je i lađa i sve biserje u njoj samo tvoje vlasništvo. A kako razabiremo, tvoja žena i tvoja dječica nalaze se na obalama ledenoga mora. To je baš područje naših neprijatelja, na koje ćemo ovaj čas dignuti sav narod, koji će i potisnuti tvoju lađu do onoga kraja. Istina, sve je područje naših neprijatelja opasano debelim lancem, koji se diže i spušta, da zabrani ulaz, ali mi smo ljudi lukavi, znaćemo već kako ćemo si pomoći.

Poslije ovih riječi stade se siromašni radnik oprašatati od vodenoga vladara i njegove divne kćeri, koja ga opet

zagrli i poljubi u čelo, a zahvalivši im se na daru, ode on za onima, koji su ga vodili na ono tajno mjesto morskih dubina, na kojem je stajala potonula lađa, puna biserja.

— Uđi u lađu, rekoše mu podanici vodenoga kralja — mi ćemo te potisnuti.

On uđe u lađu i sjedne u ono krupno biserje kao da je sjeo usred hambara punog srunjenog kukuruza, a morski narod upre u lađu i potjera je razinom morskoga dna tako strjelovitom brzinom, da su prije nego što bi ti dlanom o dlan pljesnuo, već bili stigli do područja neprijateljskog i do onog debelog lanca u moru, koji se diže i spušta i kojim je sve to područje bilo opasano.

Kad se oni tom području približiše, stane se onaj lanac brzo spuštati odozgor, ali kako su oni jurili strjelovitom brzinom i to samom razinom morskoga dna, to su oni bili na protivnoj strani još prije nego je lanac stigao da se sasvim spusti.

— A sad mi mora da se spremamo na navalu. Tvoju ćemo lađu otisnuti u vis na površinu mora. Evo ti ova vesla, koja sama veslaju kamo god ti samo zaželiš i evo ti ovo oružje, kojim možeš da svladaš svaku morsku neman, jer su ih ove dubine a i klisure poviše njih pune puncate.

Zahvali se radnik vodenom narodu na tolikim uslugama, a oni upru odozdo te diži — istisnuše lađu punu biserja na površinu morsku.

A baš na tome mjestu na kojem je lađa isplivala, stajala je grdna klisura, a na toj je klisuri bio neki ogromni morski polip, koji kanda je također izronio iz dubina i svojim užasnim i jezovitim kracima obavijao jedno ljudsko tijelo, isisavajući iz njega svu njegovu toplu ljudsku krv. Radnik brzo dohvati ono čarobno oružje, što ga maločas dobi i: puc, — odape jednu strjelicu, koja se zari

u glavu one vodene nemani, a u taj čas opuste njeni ogromni i debeli kraci ono bijedno ljudsko tijelo, i mrtvo se prevjese niz klisuru. Polip nije više živio, a iz oslobođenih ljudskih grudiju izvi se glasni i bolni, bolni uzdah.

Radnik u onoj lađi napne sluh. Učini mu se da pozna onaj glas. Njegova vesla jače zaveslaju, lađa jurne put one klisure — primače se onom tijelu i radnik ga pogleda u lice...

Ko bi sad mogao tu da opiše radost, žalost, zaprepaštenje, ganuće, zagrljaje, sreću, suze i mucanje riječi, koje su u guši a nemogu da se izgovore —kad se na onoj pustoj klisuri, na ovakov način nađoše i prepoznadoše — muž i žena!

A dječica naša? — bile su prve razumljive riječi, koje je čovjek mogao da progovori.

No žena mu na to ništa ne odgovori glasno, nego samo upre plah pogled u daljinu, ispruži drhtavu ruku i pokaza mu neku kuću do mora.

— Tamo, u onoj kući? Jeli?

— Ah neznam! žena jedva šapnu od straha, a bila bi se sigurno i srušila, da je ne držahu jake muževljeve ruke, i da je ne unesoše u onu lađu, a vesla još jače i brže zaveslaju put one kuće... kad li — najednoć — gle! Šta je to?

Otvori se morska dubina a uprav pred njihovu lađu izbi na površinu jedan ogromni morski pas, izvrnut na leđa. Mrtav je, utroba mu je rasporena. Ne miče se sam od sebe, samo ga valovi morski poljuljavaju.

I kako morski pas tako izvrnut na leđima leži, a utroba mu je otvorena, možeš da vidiš šta ima u njoj. I ono se dvoje ljudi sa one lađe nagne nad mrtvu rasporenu živinu. U onoj strašnoj rasporenoj utrobi morskoga psa

— kao u jednoj dugoj krvavoj koljevci — sklopljenih očiju, stisnutih šačica — leži jedno dijete! Pomodrilo! Skupilo ustanca. Bože, jeli živo?! Oni se nagnu dublje, pogledaju bolje i vrisnu jednim vriskom. U rasporenoj utrobi morskoga psa ležao je njihov sin!

Evo šta je bilo:

Baš u času kad se je vojska vodenoga vladara spremala da navali na svoje dušmane, začuše vodeni vojnici onaj tužni razgovor brata i sestrice, u kojem smo ih — ako se sjećate — ostavili;... ali je braco najednom bio zašutio, a njegov je glasić postajao slabiji i slabiji, dok se nije prekinuo kao da je dijete izdahnulo. Dosjetivši se vojnici jadu, brže ulove onoga morskoga psa. Oprezno mu raspore trbuh i vidjev gdje u njemu leži dijete, uzdignu onoga mrtvoga morskoga psa i dijete u utrobi njegovoj na površinu mora, ravno pred onu lađu, a sa lađe ugledaše ga oni, koji su u njoj bili i prepoznadoše u onesviještenom djetetu sa užasom rođenoga svoga sina...

Pritiskala ga je majka na svoje bijedne mokre ispijene grudi i jedva ga ipak nekako ugrijala — jer majka će te i mrtva ogrijati — i uspije joj da dijete otvori oči. Odmah je dijete prepoznalo svoje roditelje i nasmiješilo im se.

— A sestrica? bila je prva riječ, koju je progovorio, ali niko mu na ovo nije ništa odgovorio, samo su vesla zaveslala još brže..

Eto ih pred onu kuću! Brzo izlaze iz lađe, koju usidre pred njom i htjedoše oružjem u rukama ući u kuću, ali užasnuti zastadoše na vratima, jer im se u unutrašnjosti kuće ukaza grozovit prizor.

Oni vidješe kako tu u sredini gori vatra a u jednom kotlu klokoće vrela voda. Pred tim kotlom čuči jedna odvratna baba, nalik na veliku odurnu krastaču žabu, a

njoj na ledima jaši njezin još odurniji »gost«. Ona drži među nogama jedno ubogo bijelo janješce. Jednom mu je rukom zavratila glavu, a drugom rukom hoće da mu zarije pod grlo nož. A ona neman, što joj jaši i džipa na leđima, ima u svakoj ruci po jedan onaki nož i jedva čeka da ih obadva sjuri u ono jadno nedužno janješce...

Ali gle! Baš u taj čas zvizzzz! Sa onog širokog — nad morem rastvorenog prozora, zviznu čitavo jato najoštrijih strjelica i sve se kolike zariše u glave onih dviju nemani, koje s krikom i hropotom mrtve padoše nauznak.

To je bila osveta vladara vodenih dubina.

Kako one nemani mrtve padoše, tako i njihovi čari prestadoše djelovati, te se u isti taj čas ono malo bijelo i ukleto janješce, pretvori opet u onu istu malu lijepu djevojčicu, kakova je ona i prije bila.

Sa onih vratiju jurnuše unutra roditelji. Jurnu braco. Podižu je, grle je, ljube je, Bože mili, tom grlenju i ljubljenju, tom milovanju i radovanju, toj sreći i veselju, nit je bilo kraja nit je bilo konca...

Nepomična tjelesa onih dviju nemani baciše kroz onaj prozor u more i postadoše tako jedini gospodari one lijepe kuće, koju domalo pretvoriše u čitavi mali dvorac, jer su hvala Bogu imali čime.

Zavladali su čitavim onim krajem te bili najsretniji i najbogatiji ljudi na daleko i široko, ali se u svojoj sreći i bogatstvu ne ponesoše, nego su dijelili sirotinji i dozvolili da se oko doma njihova naseli sve što gladno i žedno luta čemerno i beskućno pustim tudim obalama.

Obim su rukama zahvaćali pune pregršti glatka biserja i dijelili onom koji nema, da se odjene i okući.

A lutaoca i beskućnika naišlo je mnogo u taj kraj, u kojem proljeće nije više bilo samo opsjena i sa kojeg se u morske dubine — za propalim svojim gospodarima —

raskinut odronio zao lanac, koji je onako nemilo dižući se i spuštajući, branio ulaz u ovaj kraj svake milosti i blagoslova božjeg.

A u začaranim noćima uštapa — kucnuo bi jedan čas i sav bi se zaijemjeli kraj odjednom trgnuo i sav bi se naglo oblio sedefasto-ružičastim sjajem, te pritajio dah:

To bi iz modrih dubina na površinu izranjala zahvalna vodena Kraljevna i sjedala na klisuru. Polako, polako, pučinom bi se zatalasali srebrni zvuci jedne pjesme, kakove ljudsko uho nije u još nikakvom kraju čulo. Tom pjesmom, uspavljivala je ona drjemovnu djecu svoga spasioca: brata i sestricu.

Verka Škurla-Ilijić:

LUTKA

LAZIMO u jedan kitnjasti grad. Pogledajte desno, pogledajte lijevo: sve su kuće u tom gradu građene ko vile. Oko tih vila prostrane bašte. Sve su ulice mirisne aleje. Pa zar vam se i čitav grad ne čini ko jedna velika bašta? Pogledajte bolje.

Gle, svuda šarene terase a po tim se terasama smije i zabavlja bezbrižna mladež; sve same mlade dame, mladahni kavaliri. Samo — samo se jedna gospođica nikako još nije vratila iz inozemstva. Gospođica se tamo u inozemstvu vaspitavala u najčuvenijem institutu onoga blaženoga vremena.

Bila vam je to mlada kćerka dvoje ostarjelih ljudi, a kuća im je bila na dnu jedne bijele brezove aleje, najljepše i najprostranije aleje grada i bila je sva bršljanom ovijena, da je i prozvaše »zelena kuća.«

O toj svojoj kćerki vazda su roditelji čudesa pripovijedali. Neprestano su pričali o ljepoti i otmenosti njenoj, ali te mlade dame zapravo još niko u gradu nije nikad bio vidio . . . Ta i rodila se u inozemstvu! Tamo je odrasla, tamo se vaspitavala, samo da bude što finija. Samo što su njeni stari roditelji od vremena do vremena onamo polazili, da se vide s njom. Kad bi se povratili, njihovim hvalama nije bilo ni kraja ni konca, tako da je lako razumjeti, sa kakovim je nestrpljenjem sve u gradu očekivalo, da već jednom vidi čudo neviđeno.

Ali ja ću vam prišapnuti, da se ljudi u tome gradu nisu zapravo imali ni čemu nadati, jer ono dvoje staraca u zelenoj vili niti je kada imalo kakove kćeri, niti kakova sina...

Međutim su se dobri ljudi u gradu sve glasnije snebivali. Kako je samo moguće da jedni roditelji mogu ovako dugo bivati bez svoje mile kćeri, pa još bez takove neviđene krasotice i takova čuda od otmenosti?

I konačno starci, nemogući više izmicati kritikama javnoga mišljenja, jednoga se dana spremiše na put, a obavljajući »oproštajne vizite« po gradu, svakoga su čvrsto uvjeravali, da idu po svoju »milu kćerku« i da će je ovoga puta bezuslovno dovesti, a tada će tek vidjeti, što se vidjelo nije.

Elem, podupirući se o ramena staroga svoga sluge i starice sluškinje, popeše se oni na diližansu — jer onda, dabome, nit je bilo kakve željeznice niti kakva automobila, nego su vas bijelim svijetom vukla po dva konja, koja su se na stanicama izmijenjivala.

Putovali starci i putovali, dok ne dođoše u jedan daleki i znameniti grad. A usred toga grada diže se grdosija, iz nje crni dim suklja. To je dimnjak velike fabrike lutaka, koja je bila ponos toga grada, jer se nigdje na svijetu nisu pravile ljepše lutke, a kako se one prave, to je bila tajna gospodara te fabrike.

Odahnuvši od teška puta, uputi se dvoje staraca ispod ruke onoj tvornici i kad prođoše ispod njene šarene kapije, zatraže da od njena vlasnika budu primljeni na samu...

Želji im se smjesta udovoljilo i poslije dugog pregovaranja s ovim velikim vještakom, pogodi se on da im u svojoj tvornici izradi jednu veliku lutku, koja se ni u čem ne bi vanjski razlikovala od žive krasotice, te bi — pomoću nekih tajnih končića na njenim leđima, koje treba

povlačiti — mogla odgovarati na sva moguća pitanja, a i sama ih postavljati. Na primjer: »Kako vaše cijenjeno zdravlje?« »Je li vam prijala šetnja?« »Koju muziku najviše volite?« i same takove stvari.

Prođoše dva-tri dana u napetom očekivanju. Starci sjede u jednom starinskom hotelu i čekaju. Sjede jedno prema drugome i od nestrpljenja šta će? — uprli petama o pod a prednjim dijelom tabana neustrpljivo tapkaju po podu, kao da tako vrijeme brže prolazi. Kad li najednom »tak, tak, tak« tucka nešto po predsoblju. Uto se već i vrata širom otvoriše, a na njima se ukaza takova ljepotica, kakve zaista još ne obasja sunce. Bila je tako čarobna, bila je tako divna, kao što to može da bude samo jedna lutka, učinjena za skup novac.

Ušavši u sobu, ljepotica se savi u pasu i poklonivši se, progovori:

— Dobar dan mili moji roditelji!

Rekavši ovo pokroči još jedan koračić, ispruži ruku, htjede valjda i zagrliti mile svoje roditelje, ali nešto krknu u njoj i ona stade. Podignuta ruka i noga ostadoše u zraku... Nije valjda bila dovoljno navijena.

Tu brzo priskočiše oni koji je iz tvornice donesoše, te navijaj, navijaj... I gle! Ljepotica najednom divnim smiješkom širom širi obadvije ruke prema starcima i baca im se toplo oko vrata...

Ko da opiše oduševljenje, koje obuze ovo dvoje staraca — bez djece — na pogled ovolike kćerinske nježnosti — pa makar i vještačke!

U kolima je, uz pomoć fabričkih slugu, namjeste kao živu putnicu. Na njoj je putničko odijelo. Preko ramena joj visi dalekozor, ali ona se njime ne služi, jer staklene oči njene gledaju u čudne i neizvjesne daljine, te vide u njima tamo nešto, što samo lutke vide, a što se inače ni sa najboljim dalekozorom ne da drugom dogledati.

I tako je diližansa drndala, drndala, dvoje se starih u kutima zamotalo i zakunjalo. Samo lutka sjedi uspravno, niti je klonula niti je pospana...

Bilo je kasno u noći, kad se je dvoje starih dokotrljalo u brezovu aleju rodnoga grada i kad dvoje starih sluga njihovih iznesoše tajno i oprezno onu veliku lutku iz kola i u kuću unesoše.

A sutradan je bila nedjelja, dan velike promenade u brezovoj aleji.

— Gle! Tamo dole u dnu aleje preko terase na zelenoj kući gle, gle! prebačen je bogati stobojni šal! Rese mu duboko pod terasu padaju, a gore na terasi naslonila se na taj šal jedna mramorna ruka i bijeli se prsti na njoj izgubili u komešanju crnih svilenih uvojaka na jednoj glavici, što se o tu ručicu naslonila.

Sve poteče da tu glavicu izbliže pogleda, a kad je sagledaše, ode u isti tren jednodušan zanosan šapat duž čitave brezove aleje i sve uzdahnu:

— Ah!
— Ta to se je starcima zaista povratila kćerka!
— Jeste li je vidjeli?
— Jesmo, jesmo!
— Pa?
— Divota!
— A vi? Jeste li je vidjeli?
— Jesmo, jesmo!
— Pa šta?
— Anđeo! Vila!
— Božica!

I tako su joj nadijevali stotinu laskavih imena, ali nijedno nije bilo ono pravo.

Do mlade dame na terasi, namjestila se — eno — njena stara majka i ljubezno je upozorava na kućne znance i prijatelje, a djevojka još ljubeznije kima glavicom, pozdravlja desno i lijevo, smiješi se, ponekom i ručicom mahne, ponekad se i oglasi glasnim pozdravom. Ponekad na ljubezno pitanje, dade još ljubezniji odgovor.

I tako po samim njezinim riječima dozna čitav gradić, kako je mlada dama iz zelene kuće »dugo čeznula da vidi ljubljeni zavičaj i da se nađe u krugu svojih milih roditelja.« Sav gradić doznade da ona — hvala na pitanju — uživa lijepo zdravlje i mnoge takove stvari.

Ali sve što je ona izgovorila, bilo je ko nešto malo prisilno baš kao da je netko potajno na to sili, nekako kao malo i ukočeno. Kao da je otmena gospodica malo odsutna duhom, ali se je baš to u gradiću neobično i dopalo. Svi su naime bili čvrsto uvjereni, da je to baš onaj pravi ton, kojim se govori samo u inostranstvu, te je baš time sve i bilo prosto očarano i ponosno, na svoju novu sugrađanku.

Ona je međutim — na sveopću žalost — živjela zaista odviše povučeno i za ona diskretna vremena. Ispričavali su je i migrenama, što je opet u očima grada bio samo siguran znak krajnje otmenosti.

Doduše, djevojke se baš i nisu toliko otimale za njeno društvo, a nije ni teško pogoditi uzrok, kao što je i to lako shvatljivo, zašto su mladi kavaliri naprotiv dan i noć strugali šljunkom brezove aleje, ali im je sav taj trud bio uzaludan jer, uzmimo da je ljepotica i bila na svojoj šezlongi u dnu terase, to je toliko bila zadubljena u svoju lektiru, da nije svoje crne svilene glavice nijednom podigla, pa makar svi mladići poderali đonove i polomili vratove. To je dabome bio i opet samo znak dobroga odgoja u inostranstvu...

Međutim je u zelenoj kući živjelo čeljade, koje nikako nije bilo za ovoliku povučenost, pa makar koliko ona bila »noble.« Bijaše to stara kućna služavka, koja je taj novi ures stare kuće u svom zagrljaju unijela u nju, a

kako je pri tom nešto u lutki kuckalo, staricu niko nije mogao razuvjeriti, da ono nije bilo srce. Ona je uopće sasvim zaboravljala, da je to samo jedna lutka, t. j. jedna skupa mašina i drugo ništa.

— Bože moj, šta se ovo radi? — kukala je ona, kad je sva ona pisma i bukete, što su joj za mladu damu uručivali nebrojeni kavaliri, morala bacati u vatru, i na sva ta pitanja odgovarati: »Mlada je dama naučena dubljoj vrsti zabave, nego što je flirt. Ona je, kako vidite, zadubljena u inostranu lektiru...«

Ne, stara romantična služavka u duši svojoj nikako nije bila za ovoliku povučenost...

— Ta kad će, ako ne će sad, dok je mlada — često je ona duboko uzdahnula.

*

Tu se moramo za čas rastati sa zelenom kućom i ljepoticom u njoj, zadubljenom u lektiru.

Priča nas vodi u prijestoljni grad te kneževine. Tu je sjedište mladoga kneza, vladara te zemlje.

I jednom se tako mlad kneže — umoran od teške vladavine — zaželi pusta mladovanja i toga, da nepoznat putuje svojom zemljom. Odbaci dakle svoje kneževsko ruho i preobuče se u otmena jahača, zajaši nova konja, dosad nejahana i ne rekavši nikome kamo kreće, odbivši svaku pratnju, ostavi sam prijestolni grad, pošto izdade zapovijed, da sve novine imaju donijeti vijest, kako je on »otputovao na Sjeverni Pol.«

I jašeći tako, dospije »nepoznati konjanik« u grad preko kojega se proteže ona brezova aleja, a u dnu aleje stoji nama poznata zelena kuća.

Projašio mlad kneže ranim jutrom alejom brezovom, a sa vrška svakog onog sitnog i drhtavog brezinog lista visi kapljica rose, prelijeva se, trepti, drhti, hoće da kane... Mili Bože, čarobna kraja! »Ima li išta ljepše od re-

dova bijelih breza?« misli mladi knez, a konju uzde opustio, te konja jaši polako i zaneseno, kanda šetnju šeta...

— Ima li išta ljepše od brezina granja...?

A ono tamo? Šta li je ono? I nije li ono stotinu puta ljepše i bjelje od samijeh breza? Ono tamo na balkonu one zelene kuće? Vila? Božica? Djevojka? Ona tamo...

I knez podbode konja — a ona — nů je — glavu podbočila na bijeli dlan. Lakat naslonila na svilen šal što visi niz balkon, te se i ne osvrće čiji li je to konj pod balkonom zahrzao, no se mlada ravno u sunce zagledala...

A znate li šta je to bilo? Evo šta:

Dok se je stara domaćica zelene kuće još znojila u rukama svoje maserke, a stari gospodin baš čitao u novinama vijest, kako se vladar zemlje u ovome času nalazi negdje »oko Sjevernog Pola« — dotle je stara sluškinja njihova, istresajući perine, ugledala kako se s vrha aleje, približava njihovoj kući otmeni i nepoznati mladi jahač — a kako je sva gorjela za galantnim pustolovinama, smisli nešto naročito...

Skoči do zidnoga ormara — u koji se je lutka preko noći pohranjivala — brže ga bolje otvori, te izvuče iz njega lutku i iznese je na terasu. Tu je namjesti prema suncu, koje je izlazilo. Glavu joj malo ostrag zabaci i podupre je rukom, tako da se činilo, to se cura sa suncem razgovara...

Namjestivši tako što je ljepše znala onu lutku, zakloni se iza nje, tako da je niko nije mogao izvana vidjeti, kako čuči, zaklonjena cvijećem i lišćem iza lutke. Služavka je tamo čučala i — vireći kroz bršljanovo lišće na cestu — držala je ruke pripravne na končićima pričvršćenim lutki na leđima. Strpljivo je čekala da se primakne onaj nepoznati kavalir na konju...

Dojahavši do pod samu terasu, mlad konjanik zaustavi konja, zagleda se u djevojku, koja je — kao čarobnica

neka — netremice gledala u sunce. Jer koje bi obično smrtno biće to gledanje izdržalo?

I on — svijetli knez i zemlje gospodar — dođe sam sebi nekud malen i neznatan pod balkonom čudne ove djevojke, koja se je — ne trenuvši okom — sa suncem gledala...

Tu se grudima mladoga kneza ote uzdah posve običnog smrtnika i on spoznade da nijedna djevojka, koju je ikad svijetom sreo, ne bijaše dostojnija kneževske krune od djevojke na onom balkonu, pa se odozdo tiho oglasi:

— Gospođice!

Na taj glas, ona se ruka polako i dostojanstveno spusti na šal, glavica se malo nagnu a mladoga kneza obli takav smiješak, obli takav pogled, da se je jedva na konju održao. Ta je li svijet ikad vidio sjajnijih i crnjih očiju, a sićušnijih i rumenijih usta?

Ali knez je knez, te zaustavivši dah, zagleda joj se ravno u oči, a na tim očima crni okviri tako uvijenih i tako dugih trepavica, da je to zaista moralo smetati svakome, ko je imalo bio živ. No ljepotica na balkonu nije to bila nimalo i nju nije smetalo ništa, a njezin se pogled mirno spustio po mladiću pod balkonom, kako se spuštaju dva duga i laka crna krila. I oni su se tako dugo gledali, ali njen je pogled ostao nepomičan.

Kad odmače podosta vremena, trže se mladi knez ko iz nekog dubokog sna, trže šešir s glave i zavitla njime po zraku ni ne znajući pravo što radi.

— Oči moje — promuca on gologlav — ne ugledaše takove ljepote, otkad me noge svijetom nose.

— Laskavče! — ona će tiho.

Mladić se trže. Zar da bude samo »laska« ono što se je u ovome času prvi put uzburkalo u njegovom srcu i svoj nutrini njegovoj? Nije to laska, nije. To se nekako drugačije zove. Drugo je to nešto. To je ljubav, koja je

toga jutra i toga časa prvi put svim svojim plamenovima planula u njegovom kneževskom i devetnaestgodišnjem srcu.

Ljubav mladoga kneza! Ta zar je bilo djevojke u čitavoj toj prostranoj kneževini, kojoj od te ljubavne izjave sve srce ne bi bilo u čas sagorjelo kao slamčica u požaru?

Ali ljepotica na balkonu zelene vile — pod onim svilenim čipkama i koralima, nije u nutrini svojih grudiju nikada imala tako nešto kao što je srce, zato se i jest tako blaženo i nepomućeno smiješila.

Međutim — sve kad ne bi znala da je onaj mladić pod balkonom pravi pravcati knez-vladar, moralo se je u tebi nešto ganuti već zato, što ti jedan od najljepših mladića svijeta čini u divno rano jutro ovakav kompliment

Jer knez nije bio samo knez, nego zaista i najljepši mladić svoje kneževine.

Ali u djevojci na balkonu nije se — kako rekosmo — tom prilikom ganulo baš ništa, a njen je posmjeh ostao isti.

Samo što ne skida s njega svojih malo začuđenih očiju, nego ga gleda i gleda...

A on — knez, poče govoriti. I govorio je, govorio, govorio. Rekao joj je sve osim svog imena, koje joj je namjerice zatajio. Htio je naime da iskuša njenu naklonost.

Očitovavši joj dakle ljubav riječima, kakovima samo knezovi to čine, izjavi da se nikad ni jedna druga osoba osim nje neće njegovom ženom nazvati — a otkrivši joj svoje ime pošto je bude isprosio u roditelja — želi joj ga odmah i pokloniti, budući je odlučio da se njihovo vjenčanje neposredno iza prošnje obavi...

A sad je na njoj red da govori. Sad ima ona da se odluči i da izjavi prima li ponudu njegovu —jeli joj srcu omilio ili nije? Želi li poći za njega ili ne? Da odgovori:

bili bila voljna postati drugaricom njegova života? Na to ona mora jasno i glasno odgovoriti...

— Dakle, »da« — ili »ne«?

I nasta mûk... Mladić je čekao na odgovor.

A sirota stara služavka iza lutke silno se zbuni kada onaj mûk nasta...

Zar zna jadna šta da odgovori? Od silne uzrujanosti poče užasno brkati one končiće na lutkinim leđima — ne zna više koji je koji, nezna više ništa. Srce joj lupa. Još će se ta lupa do dole čuti pa šta onda? Drhću joj prsti... Ali mladić je sve neustrpljivije čekao na odgovor.

— Da ili ne? — opet će on tiše, ali prodirnije.

A stara se sluškinja nikako još nije snalazila. Ona je htjela da povuče končić »neodlučnosti«, tobože kao da se djevojka najprije »predomišlja« i moli rok za razmišljanje«, povukla je onaj končić, koji je učinio to, da je djevojka bez ikakovog predomišljanja naprosto jasno i glasno progovorila »Da!« a pri tom je štaviše bijela ručica njena tako silno pritisla čipke i korale na grudima, da se je s punim pravom moglo učiniti: eto je i ljepotica na balkonu pala žrtvom smrtne zaljubljenosti...

Mladiću je to bilo dosta. On skoči s konja, do zemlje joj se pokloni, stavivši i on desnicu na srce a zatim, vinuvši se opet na konja, reče da će skoro da se vrati i da joj oda svoje ime — da će odmah da joj ga i pokloni. Neka ga draga čeka. Neka mu se skoro nada. I tu on na pozdrav prinese ruku ustima u znak da joj šalje oprostajni poljubac.

Ali tu istu mudroliju znala je izvesti i zaljubljena djevojka sa balkona.

Gle! I ona polako diže ruku i primače je ustima.

To je doduše trebalo da traje samo tren, ali kako služavka u zabuni nikako nije znala da odmah vrati tu kretnju i spusti ruku pritisnutu na usta — to ju je ljepotica

bez prekida na svojim usnama držala, što je tako strašno zaljubljeno izgledalo, da je konjanik — okrenuvši se na zaokretu, da je još jednom vidi i da joj još jednom mahne — ne mogavši izdržati tako bolna rastanka, podbo konja i iščezao sa vidika, a u njemu je gorjelo svekoliko mlado i kneževsko srce njegovo, kao da je plamen obuzeo kuglu od smole.

Pa i kad se on već izgubio iz vida, ljepotica je onu ručicu jednako na svojim usnicama držala, kao da nikako i nikako nemože da se rastane s njim, ni onda, kad je njega već i nestalo s vidika.

A bijedna se starica iza nje od muke uznojila, te joj je jedva uspjelo da se ona ruka sa ustiju spusti. Od straha i srce joj uskucalo, jer se je već čulo, kako se u predsoblju približavaju neki koraci. Ona jedva dobije vremena da onu lutku unese u kuću i da je spremi u zidni ormar, pretvarajući se da s nje tobože prašinu čisti i popravlja na njoj one duge i pravilne nabore njene oprave.

*

Nekoliko dana prođe, a da se srećom ništa naročita ne dogodi.

Kad li jednoga dana, što se ono prašina vitla u brezovoj aleji, a nekoliko konjanika oklopilo dobre konje, te pravo zdravo zelenoj kući u dnu aleje, pa lupaju zvekirom na vrata?

— Ko je živ?

— Kneževi glasnici!

Snebiše se ukućani: otkud da na njihovu kapiju najezde kneževi glasnici?

A kad ovi zaželješe da govore sa »roditeljima djevojačkim«, te zaprepaštenim starcima ispričase, »da sam knez vladar ove zemlje — prosi ruku njihove kćerke,« dvoje se staraca prosto skameni od čuda i užasa.

— Što je, što ste se zbunili? Djevojka je privoljela...

— Djevojka? Nemaju oni djevojke nikakove, nego će to svijetli knez biti ugledao njihovu lutku... U njih je eto jedna lutka — tako — zabave radi.

— Kakova lutka, kako li šta, viknu onaj najglavniji. Djevojku izvodite. Nosimo joj darove.

Tu se starcima ino ne mogaše, no na veliku sramotu svoju iznesoše onu lutku i povukoše končiće na njenim leđima. Izvodi lutka svoje majstorije — ama lutka ko lutka — niti je živa niti joj možeš dare darovati, niti je možeš u kneževski dvor voditi...

Vidjevši glasnici kneževi što je i kako je, povrate se šuteći u knežev dvor, ali kneže ne vjeruje, no on šalje druge glasnike. A ovi drugi bijahu čvrsto odlučili da nipošto ne će vjerovati ni rođenim svojim očima, pa bilo što bilo, te kad starci i pred njih onu lutku iznesoše i na njoj končiće povlačiti stadoše — sve ovi glasnici mašu glavom i jednako govore i ostaju pri svojem:

— Vi djevojku ili sakrivate, ili se ova ovdje pretvara da je lutka, a ona u samoj stvari nije lutka, no djevojka. Drugo biti ne može.

Čuvši to starac, dograbi sjekiru i ljuto lupnu njome po onoj dražesnoj glavici, koja je onoga lijepoga jutra tako ljupko kimnula knezu »Da!«

Puče glava i razleti se na sitnu parčad, i ljepotica osta bez glave a da nije ni ciknula...

Vidjevši glasnici toliku pogibiju, brzo se izgubiše i padajući pred noge gospodareve, sve mu po istini kažu: i što čuše i što vidješe. Ali ljutit kneže na noge skače. Ove druge glasnike na muke baca.

Sve se urotilo protiv njega! I stanovnici grada — u kojem živi djevojka, koja će na ovom svijetu jedina biti kneginja. Ona jedina, ili nijedna. Glasnici njegovi! Okružen je samim veleizdajnicima!...

I knez šalje onamo treće glasnike, najpovjerljivije i najbliže doglavnike svoje, ne više sa molbom i darovima, nego sa ljutom prijetnjom.

Došavši treći glasnici u grad brezove aleje i ušavši u zelenu kuću, nit kome Boga nazivaju niti išta hoće da čuju, no poručuju posljednju riječ gospodarevu:

Knez poručuje, ako mu ne bude dana ruka one djevojke, koja je toga i toga jutra pristala da mu bude ženom — smatra to zavjerom protiv njegove dinastije, smatra to veleizdajom — političkom osvetom — to će starcima kao veleizdajnicima biti na sred gradskoga trga odsječene glave, a kuću ovijenu bršljanom nemilosrdno će progutati plamen... Nego knez je milostiv; daje im osam dana vremena, da se obrate, i ako mu za osam dana predadu djevojku, pripravan je da im velikodušno oprosti ovu neposlušnost.

To rekavši okrenuše se kneževi ljudi i odoše...

Teško je opisati stanje u kojem su treći glasnici kneževi ostavili starce u zelenoj kući...

Nasta tu što no kažu i plač i »škrgut zubi« i strah i trepet. Može se reći, da su oni bijedne glave svoje izgubili još prije nego što su im i bile odsječene na gradskom trgu. Udariše u lelek, do neba se ču, te niti znaju, što rade, niti kako rade...

A provrištala je i stara sluškinja njihova. Vrišti jadna i glavom o zidove udara kudgod iđe. Vrišti kleta žena, jada svojih nikom ne kazuje, a što vrišti ništa joj ne pomaže.

Šta im vrijedi to, što su im treći glasnici dali osam dana vremena? Samo da crni dulje zavijaju i srce ti prokidaju...

Leleču, mili Bože, leleču! Prođe malo, pa opet i opet. Jedno drugom oko vrata padaju te se toliko zagrcavaju i zacjenjuju od plača, da čitavim minutama ne bi od sebe dali glasa, te se je činilo da se ugušiše. Ali bi poslije ovih

konvulzija provalio opet iz njih takav vrisak, da sve pobježe iz brezove aleje kao da je okužena.

A šta je tek bilo pod noć sedmoga dana, kad se je znalo: sutra je osmi dan i zbogom rusa glavo!

Starci su pripijeni jedno uz drugo sjedili u polumraku. Uopće se u toj kući nije više palila lampa, a dani su propadali, kao da ih neke ralje gutaju.

Čuče oni tako u oči osmoga dana, uzdrhtali se i pište, pište, Bože, ko guje u procjepu.

— A jao, a jao, što li će sutra da bude! Jer kneževska se ne poriče...

A kad su već bili skoro izludjeli od užasa i počeli kao mala djeca tabanima udarati i toliko se kriviti, da se u gradu svi prozori pozatvarahu, otvoriše se naglo i neočekivano oba krila na vratima njihove sobe, a u nju stupe uporedim koracima, tri velike posve jednake vještice. Oko glava ogromni lukovi triju jednakih pod grlom zelenim vrpcama svezanih šešira. Suknje ko tri velika napuhana balona a o vratu im vise tri zlatne pištaljke...

Oprezno i držeći se sve tri za ruke kao u kadrilu, stupahu one kao na prstima u sobu, govoreći sve tri jednim glasom:

— Mi smo tri Vještice. Eto nas k vama iz Zemlje u kojoj se sve može, riješene da vam pomognemo, ako hoćete da nas poslušate... Mladi je dakle knez zaprosio ruku vaše kćeri? Vrlo ljubezno...

— Ali mi... htjedoše objasniti zaplakani starci — bulječi svojim natečenim očima u velikome čudu u one tri pojave, tek one podignu u jedan mah svoje desne ruke da ih utišaju:

— Znamo, znamo. Vi ste htjeli reći »ali mi nemamo kćeri«. To se je mladi knez pogrješno zaljubio u vašu lutku. Dakle čujte: Želite li vi da mi vama načinimo živu

živcatu djevojku, koja će biti ista kao što je bila ona lutka od koje evo ovdje vidimo samo komadiće?

Ali starci su bili nemoćni da bilo što odgovore. Samo su klimali glavama:

— Želimo, želimo!

— Dobro dakle. Pribavite nam brže bolje bure bijeloga brašna pšeničnoga i bure ovčijeg mlijeka, kotaricu crnih kupina, kotaricu šumskih jagoda i naručje ruža. U velikoj brzini bi pred tri Vještice stavljeno sve, što su tražile, a one rekoše:

— Sad se, molimo vas, svi udaljite iz kuće i ne povraćajte se u nju, dok mi ne zapištimo u ove naše tri zlatne pištaljke, koje nam evo vise o vratovima.

Bi učinjeno sve što su tri Vještice zahtjevale.

Klecajući, podržavajući jedno drugo posrtavali su starac i starica držeći se pod rukom — niz brezovu aleju. Od vremena do vremena, trgnuo bi ih još po koji jecaj, jer se njima nikako ne dade povjerovati, da su zbilja spašeni...

Dotle su tri Vještice poslovale u praznoj kući...

Šta li su radile, kako li su radile, ko će ih znati! Čarobnjačka posla! Tajne koje je uz najbolju volju sasvim nemoguće doznati.

Zna se samo toliko, da je bilo veoma kasno, kad su sa jednog osvijetlenog prozora kuće u dnu aleje zapištale tri pištaljke.

A kad u nju uljegoše ukućani, na kanapetu je u širom otvorenom salonu sjedila ljepota-djevojka i iz jedne starinske bonboniere velikim apetitom gutala bonbone. Bila je ista istovjetna ona razbita lutka, sa razlikom da je bila i isto tako živa, kao i svako drugo živo čeljade.

Čim opazi starce, skoči sa sjedala i pohrli im u susret, te pošto je već svitalo usklikne im:

— Dobro jutro, mili moji roditelji! Kako sam neizmjerno sretna, što sam živa! Dobro jutro! Dobro jutro! Kako je divno biti živa!

Jer ona je zaista bila živa. I ne samo to, nego mnogo više od toga: njoj je bila dana tako radosna duša, da je radost koja je iz nje izvirala, mogla poplaviti devet onakovih kneževina, a ne samo jednu.

A starci? Zinuli, vide im se bezube čeljusti, riječ im utekla u grlo. Ne mogu ni riječice izgovoriti, kanda su jezik progutali. A i kako da ga ne progutaš: Tri Vještice iščezle, nigdje im traga, a usred kuće stoji divotno živo čudovište, te leprša, lerpša oko ono dvoje starčića, dok ih na kraju i za ruke ne spopade, te se s njima vrti, vrti u ludi kovitlac... A zatim je prejurila sve. Jurnula i napolje — protrčala po brezovoj aleji. Umirila se samo pred veličanstvom sunčeva izlaza, koje prvi put vidi i polako, dostojanstveno unišla je opet u kuću, znajući dobro, da je stvorena samo za to, da bude kneginja i gospodarica čitave te prekrasne zemlje.

A i ona je bila prekrasna — i više nego to — te nikada niko ne bi mogao pomisliti da ovom divnome skladu može nešto faliti, da na njoj može biti nešto što nije savršeno. Ali, na žalost, bilo je upravo tako, jer je na njoj bilo nešto, što je bilo prije sve nego lijepo...

Naime: praveći tri Vještice ljepotu-djevojku, one joj valjda ne mogoše, a valjda i ne htjedoše učiniti pravih nogu, nego joj mjesto toga učiniše drvene noge! I tako je lijepa djevojka imala noge od drveta, a to je dabome bio veliki nedostatak i ako su joj inače noge bile i sićušne i lijepo oblikovane. Tek drvo je drvo, a ne noga.

Bilo je dakle nešto, što je kvarilo ljepotu, inače tako krasne djevojke, da je svačije oko prosuzilo od miline, ako je samo pogledalo na nju. Ali pokrivši ovaj nedostatak, svilenim vatiranim čarapama, niko se u kući više

nije mnogo brinuo za ovu neprijatnu manu, te se je najvećim nestrpljenjem očekivao dolazak mladoga kneza, a najviše ga je buduća nevjesta njegova očekivala.

I zaista, kad bi osmi dan — nekako oko podne — eto ti samoga njega sa velikim zvucima svadbenih truba, u grad brezovih aleja...

Gle kneza! Što li je ono kanda mrk u licu? Ta sve se na njem sja ko o zori sunce, ali mu lice ne sijeva od milošte, ko ono kad je prvom ovuda prolazio...

To je zato, jer još ne zna na što ide i hoće li morati upotrijebiti silu da pronađe ljubljenu djevojku, ili ne.

Ali nů! Što se ono mlad kneže ujedanput trže? Što li ono na noge skoči, u pozlaćenim karucama svojim? Što li mu lice sinu kao sunce spram sunca? Što li mu ono oči zelenim munjama sijevnuše? Što li ono trže s glave šešir na kojem se bijelo nojevo perje razvijorilo? Što li ga trže te široko razmahuje njime?

Što li? A zar ne vidite tamo u dnu aleje brezove, kako se jedna bijela pojava pojavi? Kako i ona maše i uzmahuje, kako pozdravlja, a sve joj se mladoj čini, kako je ona onog divnog mladića, što je sasvim iz daleka pozdravlja, već negdje dobro vidjela, veoma dobro vidjela i zavoljela?

— Brže, brže! kliče mladić, a šestero bijelih konja upregnutih u njegove karuce, samo se prope i trže uz aleju bijelih breza.

Što da ovdje toliko duljim? Došli smo sretno na jednu tačku, gdje je posve suvišno svako pokušavanje da se prostim kazivanjem dade tačan opis svečanosti, koje se priredište u zelenoj kući i u čitavome tome gradiću, pošto je knez oprostio velikodušno starcima roditeljima onu nikom nepojmljivu neposlušnost.

Kad minuše svečanosti, koje je gradu priredio knez, a knezu grad, te kad se u onim kneževskim karucama

proveze gradom posljednji put mladi knez sa divnom svojom nevjestom — opraštajući se sa svima — tu nije bilo oka da od ganuća ne proplaka, ni srca, da se ne uzjeca...

A kako li tek bijaše u samoj prijestolnici? Ta punih osam dana ništa se drugo nije u njoj ni radilo, samo što se sviralo, pjevalo, jelo, pilo, igralo, potcikivalo i kape se u oblake bacalo...

A mladome knezu uzeše prolaziti danci kao zlatni sanci, te od medenih mjeseci njegovih prosto čitavom tom kneževinom poteče med i mlijeko.

I nikako se sretan kneže ne dosjeti jadu, da su u žene njegove noge drvene...

———*———

Tek bi jedne noći — eto nevolje, a da joj se i ne nadaš!... Odjednom nešto bi, i mladome knezu upade u oči — prvi put poslije toliko mjeseci — da žena njegova, kada leže na počinak, ne skida s nogu svojih svilenih čarapa.

— Kako to mila moja ženo, da noćas liježete na počinak, ne skidajući s nogu svojih čarapa?

— Nemam toga običaja, gospodaru moj.

— Gle! A meni to istom sada pada u oči! Ja vas dakle molim da promijenite svoje navike, meni za ljubav.

— Ne može biti.

— Kako? Kako?

— Ne može biti.

— Ali ako je to naročita moja želja? Zar ni onda?

— Ni onda.

— A ako je to napokon moja zapovijed?

— Ah, ni onda...

— Tako dakle! Tvrdoglavost, koju ste dabome naslijedili od svojih roditelja. Želim dakle slomiti vaš otpor, kao što slomih i njihov.

— O, ne pokušavajte toga!

— Vi kanda ne znate kako se kažnjava neposluh meni?

— Znam, ali...

— Onda neka bude što biti mora: Dajem vam tri dana vremena, i ako se u tome roku ne riješite da skinete s vaših nogu čarape...

— Ja to nikada ne ću moći. Meni je u krvi da ne mogu otkriti svojih nogu.

— Vama je u krvi neposlušnost! Tvrdo sam odlučio, da vas izliječim od te ružne naslijeđene bolesti, ili da...

— Ili da?...

— Ili da vas — ako to ne ide — bacim u tamnicu, makar da ste vi meni sve na svijetu.

— Ah! vrisnu kneginja ali se svlada i uspravi, dobacivši mu prezirno:

— I vi velite da sam vam sve na svijetu? Ha! ha!

— Kako, vi sumnjate u moju ljubav?

— Veoma.

Bilo je to prvi put da se je usudio neko ovako licem u lice dobaciti knezu, kako sumnja u njega. Pa to da još njegova žena učini!

On skoči. Njemu se pričini da mora i on učiniti nešto strašno, ali ne znajući pravo šta bi on to svakako morao učiniti, klone duhom i samo što prošapće:

— Vama je dan rok. Što ja rekoh, ne porekoh. Vidjet ću vas poslije tri dana.

I s ovim riječima ostavi knez spavaonicu svoje žene, veoma smućen u duši svojoj, a kad on ode, mlada kneginja pade očajno u jastuke i prvi put u životu gorko zaplaka.

Dok je ona tako tiho jecala, jedna se vrata otvore polako, a jedno lukavo lišce, živih očica proviri u odaju mlade kneginje.

Bila je to najmilija njena dvorkinja, koju je kneginja — zbog sretne njezine ćudi, te velike privrženosti i zbog one njene mudre glavice — od sviju dvorkinja najviše voljela, sve joj povjeravala, čak i svoje drvene noge otkrila, jer je dobro znala da bi djevojka prije dopustila da joj se oči vade, nego da oda svoju gospodaricu.

Osjetivši kneginja blizu sebe čeljade, u koje je imala najviše povjerenja, izjada joj svoje jade i naredi joj da pripremi sve za put, jer da se želi oprostiti sa svojim starim roditeljima u gradu brezove aleje — prije nego što bude bačena u tamnicu, jer je čvrsto vjerovala, da bi je knez dao onamo baciti i onda, kad bi mu pokazala one svoje nakazne, drvene noge.

Vjerna ju je dvorkinja mnogo tješila, da će se već sve najbolje udesiti, ali sve uzalud. Kneginja je bezutješno plakala, a služavka je tiho pripremala sve za put.

Kneginja ne htjede nikoga od pratnje sasobom, osim te najmilije svoje dvorkinje, i tako njih dvije tužno i čemerno krenuše iz dvora.

*

Stigavši u roditeljsku kuću odmah ispriča kneginja, kakova je zla sreća snađe.

— Opet vrisak, opet lelek, zapomaganje, opet se krše prsti u zelenoj kući.

Rok je bio kratak — samo tri dana.

— Lele ti je! svi će u jedan glas.

— Lele, sutra je treći dan.

I još oni to ne izgovoriše, a oba se krila vratiju na njihovoj kući naglo i neočekivano otvore, a u sobu oprezno, polako, ujednačenim koracima i na samim prstima — stupe one tri Vještice sa ogromnim i jednakim šeširima i suknjama kao tri velika balona.

Stavile sve tri prst na usta i šapuću zabezeknutim ukućanima:

— Pssst! Pssst! Ne lelečite i ne ridajte! Sve još može dobro biti. Mi smo tu, da vam se i ovaj put u nevolji nađemo. Naša domovina je »Zemlja, u kojoj se sve može«, pa bi vas mogli ovaj put i nožicama poslužiti, samo ako imate mlijeka i brašna, jer ovaj put drugo ne treba. Samo — i tri Vještice zakoraknu za jedan korak bliže — samo nam ovaj put Njena Svjetlost mlada kneginja mora svečano nešto obećati...

Ta gdje je to, što mlada kneginja ne bi bila obećala, samo da ne mora kneževsku raskoš, koja ju okruživaše, zamijeniti sa zlom i crnom tamnicom? Zato ona brzo odgovori:

— Vi želite da vam nešto obećam? O, vrlo rado, sve što god hoćete. Izvolite se samo izraziti!

A Vještice učine još jedan korak bliže — i to sve tri u jedan mah — te progovore jednim glasom:

– Mi želimo, da nam obećate, da će vaš prvi sin koji vam se u dvoru rodi, biti naš. Možete li nam to obećati — mi se laćamo odmah posla, ne možete li — mi se vraćamo u našu domovinu.

— Pa to je sve što tražite? Ili bolje, vi ništa i ne tražite, to jest tražite nešto, čega nema, i kad nije nego samo to...

— Samo to.

— Obećajem kako ne, od srca rado.

— Dobro, onda možemo početi. Molimo da se iz kuće sve udalji i da nam se donesu potrebne stvari.

Vješticama bi odmah učinjeno po volji.

Ostavši vještice same u kući sa mladom ženom, najprije su je uspavale a onda tek izvodile na njoj čudnovate svoje operacije...

Kad je sve bilo gotovo, stanu do otvorena prozora i zapište sve tri u isti čas u svoje zlatne pištaljke.

Na taj prodirni pisak prenu se uspavana ljepota kneginja i sva se u čudu zagleda u svoje divne noge, ljepše i bjelje od snijega — ko nove novcate! A tad se oglednu za Vješticama, ali njih je bilo nestalo...

Kad ukućani banuše na vrata, nadoše je posve samu.

Kneginjina mlada dvorkinja ušavši na vrata odmah se baci pred te prekrasne nove nožice svoje gospodarice te ih počne zanosno ljubiti.

A na ono svečano obećanje još istoga dana zaboraviše, ko kad mlada kneginja nije još mogla znati, kakva li je to stvar — imati sina...

Svanu treći dan i kneginja se uz svoju dvorkinju veselo kotrljala svome dvoru.

Pade noć. Kneginja, umorna od puta, sprema se na počinak. Do nogu joj kleči ona dvorkinja, mlada, lukava sivih očiju — i navlači joj na noge njene noćne čarape.

— Zašto pokrivaš čarapama moje divne, nove noge?

— Jer ne valja tako brzo popuštati, Vaša Svjetlosti.

I sve joj nešto stade šaputati, savjetujući joj da samo zadrži na nogama svoje čarape — a kneginja je posluša, jer se nije nikad pokajala, kad je poslušala ono što bi lukava ova glavica izmudrila.

Noć. U neko doba eto ti u spavaonicu svoje žene mladoga kneza. Šuti. Već izdaleka opazi njenu neposlušnost i noge čarapama pokrivene.

— Što je to na vašim nogama?

— Čarape.

— Dakle tako?

— Tako.

— Tamnica! Uza sve to.

Duga šutnja...

— Ja vas molim posljednji put, da se ne upropaštavate, nego da me poslušate i skinete te čarape s nogu.

— Ne može biti...

— To onda znači — planu knez, da vi uopće nemate nogu, nego možda neke kozje papke — tako nešto?...

— Možda.

Ali tu knez, niti je što više htio da čuje niti je što više pitao i jednom nasilnom kretnjom muža i gospodara, skoči do kneginje i s nogu svoje žene grubo zdera njene tanke svilene čarape, a pred njegovim očima sinuše noge kakove teško da su sinule pred ičijim očima. Nema te kiparske fantazije da u mramoru zamisli nešto ljepše i bjelje...

Kneginja učini kretnju kao da hoće da opet pokrije svoje noge i tužno prošapta:

— Zašto ste to učinili? Eto i krv teče koliko ste svoje nokte zarili u moje bijedne noge. I ona ih pokrije.

Postiđen knez nije joj to više branio... U isti se čas gorko pokaja sa svoje grubosti i okrutnosti, te pade na koljena pred svojom ženom moleći je skoro plačnim glasom, da mu oprosti...

Ona mu je odmah oprostila a on je svu noć pokajnički proklečao do divnih nogu gospodarice svoga srca.

*

I opet su tekli dani, tekli kako i uvijek teku — pa kakvi su da su — ali u kneževom dvoru tekli su najbrže, dok ne dođe onaj najnezaboravniji dan. Toga se dana u dvoru rodi knežev sin.

A knez? Dohvaća sina svoga, iznosi ga na doksate svoga dvora, pokazuje ga narodu, pokazuje ga vojsci. Stotinu se kapa trže s glave, stotinu grla kliknu pozdrav novorođenom kneževiću. Stotinu topova grunu. Penje se slavlje u oblake.

A ona? Mlada kneginja? Pritisla čedo svoje na prsa, sve ga nina nina, naninati ga se ne može, a srce u njoj sve igra, igra novom igrom dosad neigranom.

Čedo raste a vrijeme prolazi, kao da pleščeš dlanovima. Čedo raste, a rasla bi s njime i sreća mlade majčice njegove, da nema nad njom jednog mrkog oblaka — onog kobnog obećanja...

Ponekada klone, problijedi — sjeti se, i da oko nje nema one njene najmilije dvorkinje, — koja je vazda sokoli i moli da sve prepusti na nju, pa će dobro biti — čini se mladoj kneginji, da bi ponekad od strepnje i bola pameću promjerila.

Čedo raste i raste. Druga godina — treća godina — a tri Vještice kanda zaboravile na ono obećanje.

A sinak u dvoru kneževu čio ko soko sivi, zdrav ko ribica, samo raste. Svu kuću ispunila radost oko njega.

Pod veče ušutkuje majka uspavankama i cvijeće u travi i zvijezdice čak tamo na nebu, da se ništa ne pokreće, samo da se njeno čedo ne probudi.

Tiho zvijezde nebom brode
Tiho svoje kolo vode.
Zvijezdo moja, laku noć!
Tiho tiho raste trava
Gdje mi moje janje spava,
Janje moje, laku noć!

Taman mati jedne noći dopjevala tako svoju uspavanku, i uspavala njome sina te se polako, polako dotaknu usnama njegova čela i stade se na prstima udaljivati od posteljice njegove.

Kad li se u taj isti čas naglo i neočekivano, širom otvore oba krila vratiju na djetinjoj sobi, a u sobu njegovu stupe veoma polako, veoma oprezno, na samim prstima i jednakim, usporednim koracima tri dobro po-

znate Vještice, iz »zemlje u kojoj se sve može.« Pod grlom im zelenim vrpcama svezani ogromni šeširi, a suknje im napuhane kao tri velika balona...

Kneginja vrisnu i bila bi se srušila, da joj ne priskoči njena mila dvorkinjica, da je ne pridrža.

Kako ona vrisnu, tako se dijete probudi i širom rastvorivši oči ugleda tri strahovite pojave. Skoči sa krikom iz svoje posteljice, poleti majci. Majka ga uze u naručaj i tu se majka i sin grčevito zagrle kao da im je posljednji put.

Ali Vještice progovore sve tri istim glasom:

— Mi dođosmo po ono, što je naše.

Prva se snađe mlada dvorkinja i priđe radosno trima Vješticama.

— Dobro nam došle blagorodne gospođe i mile dobrotvorke naše! — poče ona laskavo, a sva se uvija od ljubeznosti — što je vaše, vama i pripada, te će vam od srca rado biti i uručeno. Ali polako! Čemu žuriti. Pa nije konac svijeta, niti vas mi možemo pustiti, da iz kneževa dvora ovako noću odete, a da se bar malo ne odmorite. Malo li nam usluga iskazaste?

Sad se i kneginja malo sabra, te — da i ona nešto reče — oglasi se tiho:

— Odavna vas čekamo.

Ali riječ joj zape u grlu...

— Da da, odavno vas čekamo — priskoči joj dvorkinja u pomoć. Odavna, mile gospođe! Što li vas je tako dugo zadržalo? Kod nas je već odavna sve spremno za vaš doček. Ložnice u kakovima ni sama Njegova Svjetlost milostivi knez ne spava. Nad svakom je ložnicom velika kruna optočena draguljima sviju boja a iz tih se kruna spuštaju bijeli atlasni zastori zlatom i biserjem izvezeni. Biser je i zlato po sobi čaršafa i jastuka. Deset je godina

po deset vezilja vezlo na njima. Sve je to odavna samo za vas pripremljeno...

— Dopustite da vas u svom dvoru dostojno pogostimo — opet pokuša kneginja da nešto kaže. Ali joj riječ i opet zape u grlu a i njen ju je sin tako grozničavo zagrlio i zakopao joj glavicu u ramena, da joj se ne da ni maknuti.

— Sprovedi gospođe u dvoranu, a ja ću odmah doći — naredi ona svojoj dvorkinji, a jedva se drži na uzdrhtalim nogama.

— Izvolite moje dame — dvorkinja će, otvarajući pred trima Vješticama vrata — izvolite samo. Njena Svjetlost kneginja — odmah će doći.

I stade ih provoditi dvoranama sve jednom raskošnijom od druge, otvarajući namjerno pred njima vrata najbogatijih sala...

Vidjevši se one tri žene toliko počašćene, njima se ino ne mogaše, no pristadoše da tu noć prenoće u kneževskom dvoru.

— Dabome, dabome, bodrila je ona dvorkinjica, — ta ne ćete valjda noću putovati, nego lijepo sutra po vidjelu. Vama u počast priređuje se večeras gozba u dvoru, makar da je Njegova Svjetlost knez i gospodar odsutan na nekoliko dana po državnim poslovima.

— To smo mi znale — dobroćudno će na to tri Vještice, zato smo i iskoristile ovu priliku, da vam damo vremena, da se dosjetite kakovoj isprici u pogledu iščezla kneževića, jer mi znamo, kako ovdje treba čuvati tajne.

— Tako je, tako je, kako bi inače bilo — ljubezno će dvorkinjica, vodeći ih dalje raskošnim dvorom. — Tako je to, ali sve će da se udesi.

Dotle se pripremala gozba u počast triju Vještica... Na gozbi je sva u najvećoj pompi bila prisutna i kneginja, ali nešto blijeda.

Servirala su se sve neka teška jela, a u svako jelo koje je imalo doći pred tri Vještice, usula je ona lukava dvorkinja kneginjina neki prašak od koga moraš zaspati kao da te s glavom rastaviše. Znala je mudrica i što radi i kako radi. Znala je, znala.

I zaista, još ne bi gozba ni u pola dovršena, a tri su Vještice već počele klimati glavama da su od njihovih šešira padale ogromne sjene po stolu...

Napokon se kneginja diže, što je bio znak, da je gozba gotova. To su tri Vještice jedva dočekale te su od same kneginje velikim ceremonijama otpraćene do samih vratiju svojih spavaonica, pa kako da im ovolika pažnja u kneževskom dvoru ne polaska? Kako da ne uznastoje da se pokažu što dostojnije počasti koje im se iskazivahu?

A tek te spavaonice! Te svilene čipke, ti zlatni i biserni vezovi po jastucima i po čaršafima, te zlatne čipke svuda uokolo. Ali one su bile toliko pospane, da nisu imale vremena baš sve podrobnije razgledati, nego vrlo brzo zahrkaše pod bijelim atlasnim »nebesima«, što se sa onih draguljnih kruna pod stropom spuštahu po njinim ložnicama. Njihovo je hrkanje bilo tako gromko, tako ritmičko i tako duboko, da se je činilo, da se od toga hrkanja čitav dvor ritmički polagano diže i spušta...

A ona mlada dvorkinjica? Eno je, tapa, tapa, tapa, dotapala je do vratiju triju Vještica i prisluškuje: nisu li tri gošće već zaspale? Jesu, jesu, ali njoj mladoj ne bi to dosta, no ona čeka da sve u dvoru zaspe. Sve, i muha na zidu, te kad bi u kneževu dvoru zaista sve utonulo u najdublje sne, dade se ona — časa ne časeći — na posao i stade brže bolje vršiti ono što je bila naumila.

Polako, polako na samim šiljcima svojih papučica siđe ona dolje u dvorske kuhinje i na najvećem ognjištu naloži veliku vatru. Tiho, tiho pristavi na tu vatru ogromni kotao pun vode.

Uđe u smočnicu i odanle izvlači veliku vreću punu leće, te kad je ona voda u kotlu uzavrela, svu onu vreću u kotao istrese pa uze najveću varjaču te stane miješati, miješati...

Miješa ona, miješa a sve usta keceljicom začepljuje da ne prasne iz njih glasan smijeh, koji ju je toliko gušio da se jedva i da susprezati.

Nagušio je smijeh, jer ono što je ona smislila, vraški je lukavo i veselo.

I miješala vam je tako onu kašu, miješala, dok se svako zrnce leće u kotlu ne raspade i ne stvori se u njem jedna tako mrka kaša, da se nikako više ne mogaše razaznati, da je to nekad bila leća...

Kad je na varjači dobro ispitala kakvoću i boju te kaše, skinula je kotao s vatre, te pustila da se ohladi, ali ne previše, nego toliko, dok njegova sadržina nije više bila ni prevruća ni prestudena.

Tada ona taj kotao polako polako dovuče do spavaonica triju Vještica.

Pod onim raskošnim baldahinima kneževskim slatko su spavale tri Vještice iz »Zemlje u kojoj se sve može« i tako su zvučno hrkale baš u taj čas, kao da kane prohrkati čitavu božju vječnost.

Kada dakle ona kaša nije više bila ni prevruća ni prestudena, zahvatila je nasmijana mlada dvorkinjica duboko varjačom u kotao i s tom se punom varjačom na prstima prikučila jednoj od triju vještica...

Jednom rukom otkri ona vješticu i malo je u stranu odvali, a drugom rukom — u kojoj je držala onu punu varjaču — pljes! — pa sve pod vješticu sasu.

Zahvatila je opet i opet i još puno, puno puta, sve dok trećina kotla nije bila ispražnjena...

Bez milosti, bez žaljenja udarala je ona punim varjačama crne kaše sve po onim divnim zlatom izvezenim

čaršafima, po onim čipkama i jastucima, po onim biservezovima, ne žaleći ih nimalo i ne štedeći mrke kaše.

A znate li vi zašto je ona sve to činila? Sve samo — kako ćete malo kašnje viditi — za dobrobit kneževa prinčića.

Šala je bila vragometna, te malo i suviše drska, jer je eto sada svako mogao pomisliti, da se je trima Vješticama iz »Zemlje u kojoj se sve može«, dogodilo nešto, što smije da se dogodi samo posve malom djetencu u pelenicama, koje još ne zna zvati ni »mama« ni »tata«.

Ali imajući na umu samo spas kneževskoga djeteta; kad je mlada dvorkinja ispraznila tako kod prve vještice trećinu sadržine onoga kotla, polako je digla na nju opet onaj odgrnuti pokrivač i polako, nježno, pokrila je opet — kao da nije ništa ni bilo — uspavanu vješticu do pod samu njezinu šiljatu bradicu, a da se vještica nije niti maknula.

Kad ju je tako pokrila, i udaljila se od nje na prstima, prikučila se vragoljanka drugoj vještici, koja je isto onako slatko spavala kao i prva.

S drugom vješticom učini isto što i sa prvom. S trećom vješticom učini isto što i sa prvom i drugom, a da ni prva ni druga ni treća ne mrdnuše, no se u snu sve tri u isti čas nečemu baš najslađe smiješile.

Kad je sve to bilo gotovo, izvuče ona iz kneževskih odaja onaj prazni kotao, te ga skupa sa varjačom dobro ispere i postavi na svoje mjesto. Vatru na ognjištu udunu, te zatrijevši svaki trag svome noćnome poslovanju ušulja se u svoju sobu. Ne svlači se, ne liježe. Sjede do prozora i dobro pritište keceljicom usta, da ne prasne u kleti smijeh koji umalo što je ne uguši. A u to stade i zora probijati...

— Kukurrriiikuuu — oglasiše se prvi pijetli.

Poznata je stvar da se vještice bude kud i kamo ranije od ostale čeljadi.

Tako i u kneževu dvorcu, čim se ono oglasiše prvi pijetli, a tri Vještice otvoriše oči u jedan mah.

Dugo li su spavale! Slatko li se spava pod ovim svodovljem od bijela atlasa — niz koje kao da se — u biserju i alemlju, u zlatnim vezovima i svilenim čipkama — odronila sva raskoš svijeta!

Dugo li su spavale! Neka; bar su čilije! Uh, ala će to biti jurnjava preko grma i trna sa kneževim sinom!

Na ovu pomisao džipnu sve tri vještice u jedan mah u vis, sa onih jastuka zlatom protkanih i htjeđoše sa sebe zbaciti skupocjene pokrivače po kneževskima ložnicama, ali nûto, nešto ne ide, kanda se pokrivač o čaršafe ulijepio...

Sve se tri vještice otkriju u jedan mah i sve tri u jedan mah prigušeno vrisnu, pogledavši svaka u nutrinu svoje postelje... Imale su tu šta i vidjeti! Ta zar se je to njima dogodilo, da od Boga nađeš! Ta to se samo dječici u pelenicama događa, a otkad je svijeta i vijeka, nikad se još ne dogodi jednoj vještici, pa još vještici iz »Zemlje u kojoj se sve može«!

Da i ne govorimo o tome, kako su bijedno izgledale zlatom i biserjem protkane čipke i svile kneževskih čaršafa pod trima vješticama!... Tih čaršafa, što se samo njima u počast po onim ložnicama prostriješe, a na kojima »ni sama Njegova Svjetlost milostivi knez ne spava!«

Bruka! Bruka! Grdna bruka! To da im se dogodi u tome dvoru kneževskome, u kojemu im se tolike počasti iskazaše, i kojih su se one nastojale pokazati što dostojnije!

— Lele!
— Lele!
— Lele!

zaleleču one sve tri u jednom leleku, i sve tri u jedan čas daleko zalome rukama, sve prste kršeći po njima...

— Što da se radi? Zar sačekati i sunce da osvane, te da ovu bruku još bolje osvijetli?

— Ne!

— Ne!

— Ne!

Zavrte tri vještice u jedan mah glavama, kojima se na vrhu uvijaše kosa u tri jednaka stršeća čvora, a kroz te šiljate čvorove njihovih vlasi, bile su probodene ukosnice od kostiju malene djece...

— Ostati ovdje? Ne, ni za živu glavu! Opoganile smo kneževski dvor, osramotile smo čitavu »Zemlju, u kojoj se sve može«... A obećanje? A ono što je naše? A mali knežević? A?...

— Ah! — odmahnuše one sve tri u jedan mah rukom — džabe im ga bilo. Niti ga oči naše ikad više ugledale, niti nas išta više u životu našem na ovu sramotu potsjetilo! No da se, seko mila, izmiče odavle dok se još posve razdanilo nije...

— Bježi!

— Bježi!

— Bježi!

— Poteci, nemoj dugo!

— Brže, bolje!

— Ne osvrći se ni na što! Ne gubi vremena!

— Kukurrriikuuu! — oglasiše se drugi pijetli.

Na ovaj znak požure se tri vještice kao da po njima vrela voda pljušti. Provlače na vrat na nos, sve tri u jedan mah, glave kroz one balone svojih sukanja. Vezuju u velikoj brzini šešire pod grlom.

— Taf-taf-taf — polako polako da koga po nesreći ne probude, silaze tri vještice stubama kneževa dvora. Silaze polako i zalaze u kuhinje i spremišta, te se počnu grozničavo ogledati ne bi li gdje po kutevima otkrile kakove metle, jer su vještice najbrže kad zajaše metle.

Našavši što su tražile — naime tri duge metle — zajaši svaka po jednu, te kroz jedan veliki prozor: »Fijuuuu!« zviznuše jedna za drugom ravno u oblake, pa kroz oblake u daljine, odakle im nikad više, nit bi traga nit bi glasa, a sa jednog prozora u dvoru zaori za njima tako zvonki, tako puni i mladenački smijeh, u kojem su se smijale sve vragolije, što samo mogu da se uskomešaju pod bijelom kapicom, na dosjetljivoj glavici jedne mlade pametne dvorske sobarice...

Polako, da koga ne probudi, došulja se vjerna dvorkinjica pred vrata spavaonice gospodarice svoje i lako kucnu.

Kneginja se bolno trže. To su došle po njezinoga sina. Ali mjesto triju ogromnih šešira, na vrata virnuše nasmijane očice i vragoljasto lice njene najmilije dvorkinjice.

Vidjevši je kneginja, bolno uzdahnu.

— Neka vaša Svjetlost nikako ne uzdiše, nego neka izvoli rađe pogledati kroz ovaj prozor...

Govoreći to, odgrne ona sa jednog prozora težak zastor.

Knjeginja uze treptati uplakanim očima. Nije pravo razabirala, ali joj se čini da su se tamo u daljini izgubile neke tri ptice kao tri crne tačke.

— Što vidi Vaša Svjetlost onamo — eno onamo — u daljini?

— Vidim tri crne tačke

— Nisu ono tri tačke, nego su ono tri vještice, — koje su nam doduše nekoč mnogo pomogle — i hvala im lijepa, ali kako se ovoga puta ne pojaviše da nam pomognu, nego da nas teško ucvile, nisu nam mogle biti dobrodošle... Ali neka Vaša Svjetlost više ne strepi i ne uzdiše tako isprekidano, jer...

I tu mlada dvorkinjica — pucajući od smijeha — ispripovijedi svojoj gospodarici sve što li bi, kako li bi sve što je te noći radila i kako joj je spasila sina.

I tako eto odjezdiše tri vještice, grdne i osramoćene u svoju »Zemlju, u kojoj se sve može« osim da sa svog imena opereš sramotu, ako si se čime obrukao — dovrši dvorkinja svoje pričanje. Ali ni ne sačekavši da ona dovrši, kneginja još uvijek sa suzama u očima, prasne u takav smijeh, kao da je zazvonilo hiljadu srebrnih zvončića — a na to povuče na svoje grudi onu lukavu i dosjetljivu glavicu svoje vjerne dvorkinje i spasiteljice njene sreće, njena mira, njenog divnog djeteta te izljubivši je svu skide s nje onu bijelu služinsku kapicu. Dohvati jedan briljantni dijadem, koji je sama nosila i ovjenča s njime ono čelo, pod kojim se skovala ova vragometna šala, te imenova svoju dvorkinju prvom svojom dvorskom damom.

Ovim se je imenovanjem konačno sretno razbila monotonija dotadašnjeg kruga dvorskih dama, kojih je otegnuta lica mlada kneginja morala — hoćeš nećeš. trpjeti oko sebe.

A vi ćete razumjeti, da se je mudra djevojka brzo snašla u svom novom položaju, koji je s punim pravom zaslužila.

Od toga vremena bi taj dvor prozvan »Dvorom smijeha«, jer se zaista od toga vremena nepomućeni radosni smijeh, bez prekida orio u njemu, a da ga nikada više nije prekinula nikakova neugodnost, a najmanje iznenadna pojava triju vještica iz »Zemlje u kojoj se sve može«

Verka Škurla-Ilijić:

ZRÄKA

IN! — kucnuo je veliki šareni harlekin u svoje žute tanjure i skočio na noge. Na taj znak nasta šušanj i gibanje u dječijoj sobi.

— Šta je bilo?

Evo šta:

Svijetom je kružila i kružila bijela zraka mjesečine. Poslali su je da tapka, da traži. A ona je pretapkala krovove, pretapkala dimnjake i vrhove stabala u parkovima i baštama i napokon našla . . .

Našla je veliki svodoviti prozor djetinje sobe, usred koje je raširenim nogama sjedio veliki šareni harlekin i — osjetivši prvi njeno približavanje udario svojim tanjurima:

»Cin!« To je bio znak . . .

Jer kad se je već davno svako dijete umirilo i zaspalo, u času kad se javi mjesečina, pređe jedan trzaj života kroz sve igračke razbacane po dječijoj sobi i sva ona srca zapretana u pilotinu njihovih tjelesa, zakucaju makar dva tri puta.

Tad sve lutke širom rasklapaju svoje začuđene oči i čekaju hoće li se iza zastora pomoliti mjesec, jer mjesec je njihovo sunce.

»Cin!« Na taj znak rastvore se na jednim kolicima zastori a velika lutka — koju je sinoć djevojčica brižno po-

krila na jastuku i zaželila joj »ugodni počinak« — proviri napolje, pomoli kudravu glavicu i stane se klanjati na sve strane.

Na harlekinov znak otvore se širom obe vratnice automobilske garaže i iz nje trubeći izjuri auto sa limenim Englezom, koji počne široko uzmahivati svojim sivim cilindrom i učtivo pozdravljati desno i lijevo dubokim poklonima.

Pomače se i zdepasti medo u kutu pače i zatopoće širokim tabanima, a mali pajacl do njega udari mu takt: »Tancaj, tancaj medvjede, kupiću ti papuče!«

Odnekale skoči nasred sobe filcani majmun, dočekavši se na prednjim tabanima, na kojima se počne prevrtati naglavce oko harlekina. Sve od radosti. A drveni konj iz kuta glasno zahrza.

Na ovaj znak prene se i pospana kuharica u kuhinji od kartona i brzo stane miješati varjačom u loncu u kojem se nije kuhalo ništa. Ali kad se napolju začuje vojnički bubanj, otare ruke u kecelju i poleti na vrata.

A sredinom sobe svečano je maširala vojska. Svi hrabri olovni vojnici, junački i paradno stupali su sobom.

— Prošla je vojska, prošla je vojska! Biće velika parada! začuje se sa svih strana tako da su neki umirivali »Pssst«, »Ne vičite!«

»Frère Jaques, frère, dormez vous, dormez vous?« — oglasi se jedna posve malena lutkica od kaučuka, a fratar od kartona uze vući za uže pod svojim tornjićem: »Din din don — din din don...«

— Pssst!

U taj čas sve utihne. Nasta tajac. Sad će početi...

——*——

U jednome kutu stajao je zatvoren klavir, a na njemu je bila postavljena široka niska vaza, puna raznobojnih zumbula.

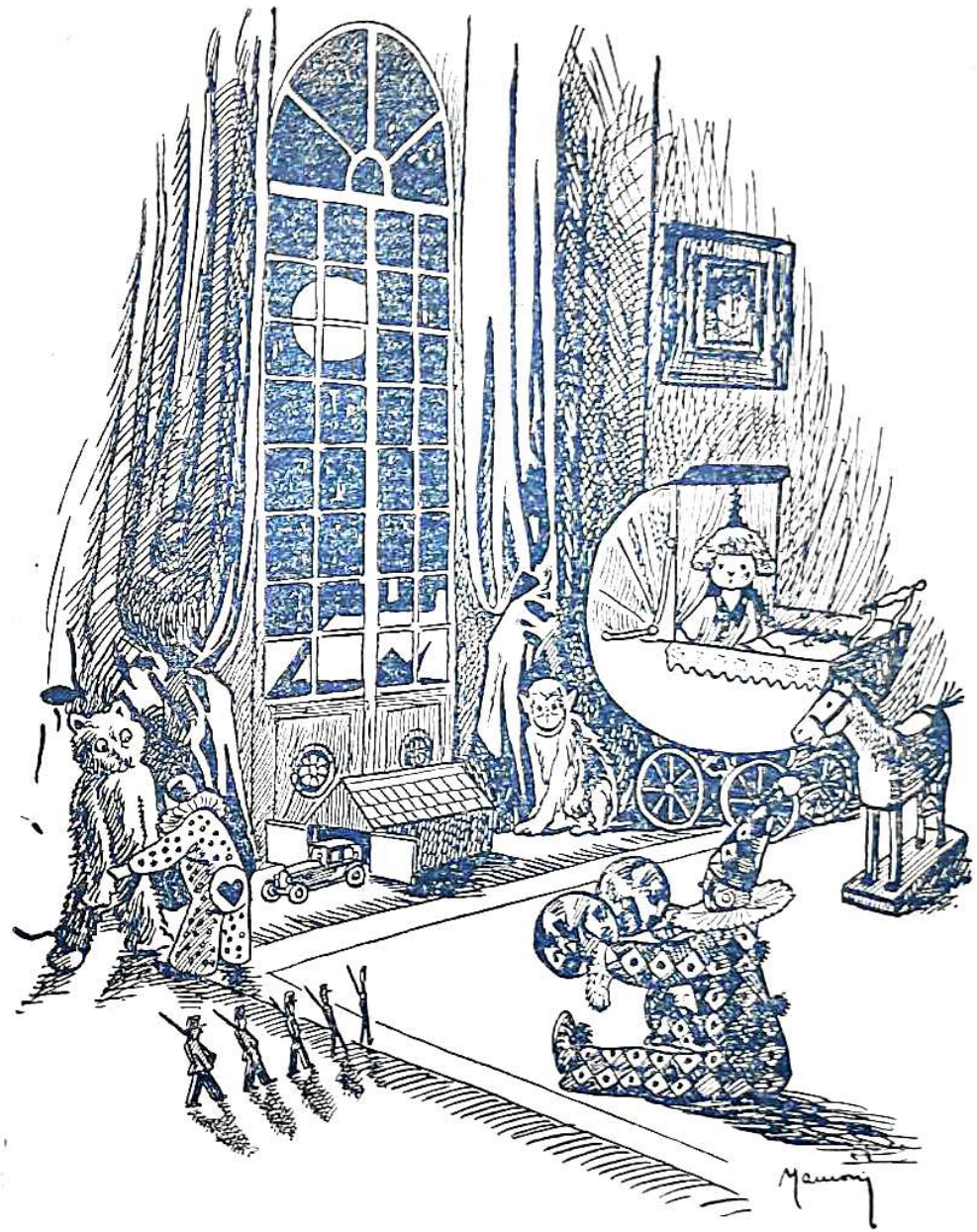

Najednom drhtnu zavjese na prozoru, a u sobu probi svojim bijelim dugim kopljem najveći madioničar Mjesec — bacivši od neba pa na zemlju dugu bijelu ljestvicu, jedne svoje zrake. Ona pade po klaviru, a oko one vaze pune zumbula, opiše se široki svijetli krug.

Tada Mjesec, najveći mađioničar i najvirtuozniji violinist zagudi u čarobne žice svoje violine, a u zatvorenom klaviru zazuji i oglasi se sama od sebe lagana, mekana pratnja.

Baci Mjesec svoju zraku u djetinju sobu. Baci ljestvicu od neba pa do zemlje, te sad stanu niz nju klizati rojevi lakih bijelih Elfa, malenih mjesečinastih duhova sa djetinjim licima a pozlaćena im krila bacaju modrikaste, zelenkaste, ljubičaste i ružičaste odsjeve. Nisu veći od one vaze sa zumbulima. Uzmu se za ručice i stanu oko onih zumbula viti kola. Najprije jedno — pa se oko tog jednog uhvati drugo, pa treće, pa četvrto, sve kako se je mjesečina jače pomaljala na prozoru, a krug na klaviru rastao.

Mili Bože igraju, igraju, bijeli Elfi, oko onog cvijeća zumbulova. To viju i izvijaju ručicama, to se vrte na šiljcima malenih svojih nožica, plešu na prstima, to se i u zrak uzdižu, viju se i u zraku, sad brže sad laganije, i zrcale se u tamno-svjetloj polituri poklopca na klaviru, kao u crnoj vodi jezera ponoćnog.

Sad brže sad laganije, kako mu gudi iz daljine ona velika bijela violina. Viju ručicama, viju kosama, velovima, lepeću krilima u stotinu prozračnih boja, uzvijaju glavicama, savijaju se u pasu i desno i lijevo, a nisu veći od vaze sa zumbulima.

I jednako silaze, silaze u osmeroredovima, a kad svi sidoše, kad Mjesec stade usred srijede prozorskoga okvira, stadoše se nešto gibati svi oni zumbuli u širokoj vazi. Baš kao da se nešto sprema . . .

I gle! Iz sredine onih zumbula, pojavi se najprije jedna sićušna zlatokosa glavica i malo se pomalo izvi iz njih najljepša i najmanja od svih vila na svijetu sa šesterostrukim krilima, svih duginih boja, a svi redovi sitnih Elfova duboko se pokloniše. To je bila njihova kraljica. Ona zaokruži jednom oko sviju i opisa u zraku jedan šareni krug duginih boja, a tada stade usred njega u zraku, ravno nad onom vazom zumbula, kao da je uzletila nad čitavim jednim raznobojnim mirisnim bosketom. A tad stade, raskrili široko ruke okrenuvši se na sve strane kao da hoće da zagrli sva ta titrava kola svojih vjernih poklonika, još manjih od nje. Te noći slavilo se slavlje njenog krunisanja i u tom času — dok je Mjesečeva bijela violina svirala na najtanjoj žici, spustiše se sa visina tri najmanja Elfića, noseći jednu sitnu bijelu krunu od zvjezdica najmanjih vodenih cvjetića, koja je imala oblik zračnoga maslačkova cvijeta . . .

Tom krunom ovjenčaše oni zlatokosu glavicu mlade svoje kraljice.

Tom krunom na glavi prolepršа ona svom djetinjom sobom.

U posteljicama po kutevima spavala su dječica glavicama na dlanovima i nisu ništa vidila.

Ali zlatna kosa kraljice malih Elfa, provijala je kroz sve mračne kuteve i poljubila svako dijete u čelo, polako, da ga ne probudi. Onda je poletila ravno velikoj lutki što je bila glavu pomolila iz kolica. S njom se je poljubila u usta.

Zatim je letila od jednoga do drugoga, svakog pogladila, svakog pomilovala. Dotaknula se i pravilnog »razdioka« sred limene Englezove glave. Prišla je šarenom harlekinu, a ovaj joj se do crne zemlje poklonio i poljubio rub njena skuta. Preletila je redove vojnika od olova, a kad je došla do jednoga, kojemu je manjkala ruka, svo-

jim je dahom zahuknula njegovu tešku ranu i odmah je ruka bila tu i vojnik je njome zategao pušku o ramenu na pozdrav malenoj čarobnici.

A ona je lebdila lebdila po svoj sobi. Bila je i u kuhinji, zavirila u lonac u kojem se ništa nije kuhalo, pogladila tamo duge uši jednog zekana od prljavo-bijele krpe, koji se bio skupio u jednoj košarici. Bila je čak tamo u onaj najdalji kut, u kojem je od dragosti kopitom kopao drveni Šarac, jednoga malenoga Kraljevića Marka, koji je odmah tu do njega u svojoj posteljici spavao i koji ni slutio nije, da ga u čelo ljubi i da grli drveni vrat dobra konja njegova, najljepša i najmanja od svih jezerkinja-vila . . .

Kad je tako sve izljubila svega se dotakla, kroz sve preletila i sve očarala, uzleti na onu bijelu zraku, koja stade naglo sve uža bivati i izgubi se u visine, a za njom uzlete i ostali Elfi.

A kad je posljednji Elfić na nebo uzletio, nasta u sobi mrak.

Polako, polako, mjesečeva je zraka bila otputovala dalje.

Kad je u djetinjoj sobi opet nastao mrak, velika lutka sklopi zastore na svojim kolicima i padnuvši natrag u jastuke zaklopi oči, a oko nje sve poleže, sve zamuknu svi zauzeše opet onaj položaj u kojem ostadoše sinoć iza kako djeca prestadoše da se igraju i pođoše na počinak.

Samo što je učtivi Englez mislio da mu je dužnost, da u svom autu još jednom zaokruži sobom, široko uzmahujući svojim limenim cilindrom te da se oprosti od svih. Ali niko ga više nije gledao, i on uđe opet u »autogaražu« a na njoj se vrata za njim zatvore.

Poslije toga nije se više u sobi micalo ništa, a bijeli rojevi Elfa sa novookrunjenom kraljicom u sredini, bili su već veoma veoma daleko.

Verka Škurla-Ilijić:

KIČAK-TRIĆAK

ETO nas put opet nanosi u jedan novi grad. Ali nije to grad, ko su ostali gradovi, no se sve kuće pripile jedna uz drugu ko u nekoj strepnji. Strepe klete od one mrke i visoke kule usred toga grada. Sa vrha te kule vode mostovi na okolne gore, jer je sav grad opkoljen visokim gorama.

Nad gradom oni mostovi zasjenjuju mu sunce, te nit u tom gradu dječica po baštama kolo vode, nit tičice pjevaju, niti sunce sja. Oni mostovi nad njim imaju čudan oblik jedne goleme crne zvijezde. Zlosretne zvijezde toga grada, možda najnesretnijega od svih gradova svijeta.

— Zašto po Bogu brate? Što bi gradu?

— Ne pitaj! Eno u onoj velikoj kuli na sred srijede mučenoga grada živi Ždero.

Da se deset ljudi jedan drugom na glavu postave teško da bi ga nadvisili.

— Ja šta li trpa u onoliki trbuh da od Boga nađeš?

— Šta? Ništa drugo van dječicu! . . . Nevina su dječica jedina hrana njegova!

Po onim mostovima što nad gradom sa vrha njegove kule na sve okolne gore vode — koraca samo jedan ljuto nakostrušeni i poluoguljeni papagaj, jedini pomoćnik i sluga njegov. Loši sluga goreg gospodara . . .

Oni mostovi nad gradom koji su gradu i sunce zasjenjivali, činili su se kao golemi crni kraci jednog ogromnog pauka, koji se nad gradom raskrečio i siše mu mo-

zak. Po tim mostovima zamiče Ždero za one gore u lov na dječicu, kad mu hrane nestane.

Na tome bi mostu stražu stražio i vrebao dole u grad, neće li kakovo dijete otkriti Žderin papagaj a onda onaj bi brzo letio svome gospodaru, i na uho mu došaptavao: tamo i tamo pomolilo se dijete...

A Ždero je imao neku ogromnu mrežu, koja je izgledala kao ona s kojom dječaci love lepire, samo je ova mreža Žderova bila kud i kamo veća, te je lovila ne lepire, nego dječake, a i djevojčice.

Možete si zamisliti kako je bilo ljudima pod tim kletim mostovima, kojima je nad glavama čupavi papagaj tjerao onaj nedostojni zanat. Nije se tu čulo po baščama dječice da pjevaju:

»U kolo djeco hajdmo,
Poredajte se svi!«, ili

Došla majka s kolodvora
A dija dija de...«

Ali ma koliko ljudi zatvarali i čuvali svoje mališe i premda su putevi u sve škole vodili podzemnim prolazima, koji su bili tako tijesni, da se Ždero nije nikako u njih mogao uvući — premda građani toga grada nisu dali ni jednom svom djetetu pomoliti glave na ulicu, ipak bi ovde onde koje istrčalo — — te nije bilo kuće u kojoj bar jedno nije bilo prožderano.

Stoga nije ni čudo da su svi duhovi u tom gradu bili klonuli, te da se je tu jedva smjelo i disati.

A još da nije bilo Kička-Trička!

Ali tu vam je živio junačan dečko, jedina hrabra duša u gradu, ali koja fajda od njega, kada nije bio veći nego prostor od vrha palca do vrha maloga prsta, kad ih rastaviš na široko. Ipak je bio momčić od oka. Ta da nije bilo njega, zar bi se u tom gradu ikad znalo što je to smijeh?

Jedini on nije se bojao Ždere i neprestano šetao i fićukao gradom...

Sto je puta hitala kobna mreža, odozgo da ga uhvati, jer Žderi bijaše dodijao prkos toga pedalj-momčića.

Ali uzalud! Kičak-Tričak ili je tako vješto izmicao mreži ili se od šale dao uloviti a onda — hops — pa kroz petlje one mreže skok napolje — jer je tako sićušan bio da se je kroz one petlje na mreži lijepo mogao provući..

Skočivši na zemlju bacio bi se na leđa i dignuvši noge u zrak od veselja, pokazivao bi duge nosove tamo gore onome ljutitome Žderi, koji je od bijesa samo zubima škripao. Pri ovom prizoru praskali su u prigušivani smijeh svi građani, koji su na sve to samo iza zastora na svojim prozorima iz kuća provirivali.

Pitam ja vas bili se u ovom gradu ikad iko bio nasmijao da ne bijaše Kička-Trička? Ali su ga zato ipak toplo opominjali:

— Kičak-Tričak, Kičak-Tričak, grdno li ćeš ti jednoga dana nastradati, a ko će nas onda nasmijavati?

— Ne bojte se ništa! odgovarao je bezbrižno on, jer je u tom pedalj-tijelu, stanovala velika duša junaka.

U samu kulu Žderovu, nikad ljudsko oko nije zavirilo, ali se je Kičak-Tričak kleo građanima, da će on zaviriti kad-tad...

Kako je naime Žderov papagaj bio neobično brbljav, to se je doznalo i to da se Ždero noću pokriva jednim pokrivačem, kojemu je po rubovima bilo gusto nanizano na hiljade zlatnih zvončića koji su odmah zazvonili, ako se je pokrivač samo ganuo...

A ko je i inače mogao samo i pomisliti da će se približiti onoj ljudskoj nemani, koja je spavala razjapljenih ralja i toliko hrkala, da se je čitav grad tresao?

Pa ipak jednoga dana kad su zbunjeni gradski oci sjedili spuštenih glava u svojim sjedalima u gradskoj vijećnici — i mukom mučeći, nisu znali što da počnu.

Ta upravo je bilo požderano dijete trgovca sa svilom.

Dakle dok su oni tako sjedili, skoči neko na govorničku tribinu, ali gore na sami pult i nasloni se na onu čašu vode za govornika, koja obično na govornicama stoji — i gledajući časak u onu vodu u čaši baš kao da se je naslonio na neki bunar i u bunarsku se vodu zagledao.

Bio je to Kičak-Tričak. On podiže glavu i progovori:

— Gospodine predsjedniče, molim za riječ!

— Čujmo! Čujmo!

— Ja sam se, gospodo moja, riješio da spasim grad.

— Ti?

— Ja.

— Ah!

— Kakovo »ah« gospodo vijećnici? Nikakovo »ah«. Ja molim da mi se glasa povjerenje, i da mi se dopusti da počnem sa svojom akcijom...

— Pa eto te tamo u ime Božje, mi peremo ruku. A kako misliš početi svoju akciju i kako ćeš dati dokaza svoje hrabrosti? Čime?

— Time što ću još noćas, dok Ždero bude spavao, skinuti s njega njegovu deku sa zvončićima i prostrijeti je evo tu pred vama, te otkinuti od nje svakom građaninu po jedno ono zlatno zvonce za uspomenu.

Opet jednom srdačno nasmija Kičak-Tričak dostojanstvenu gospodu gradske oce, premda im do svega bijaše prije no do smijeha...

Međutim pao je mrak... Sve u gradu spava a gradom se razliježe hrkanje u kuli ko mukla grmljavina.

Mračnim ulicama grada prolazila je jedna vreća. Šta? Zar vreća sama prolazila? Nije baš posve sama. Nju vuče Kičak-Tričak ali se on pod njom i ne vidi. Vreća se uputila ravno onoj krvničkoj kuli usred grada, koja je bila deset puta veća od ostalih kula i gradskih kuća. Imala je prema tome i veoma široke oluke i cijevi za kišu deset puta šire, nego što su oluci oko kuća običnih smrtnika.

Vrlo komotno uđe ona vreća u jednu od onih cijevi što se spuštahu niz kulu. Kad bi u neke, i vreća se uzvera uz onu cijev, te dođe do visine prozora one sobe, u kojoj je spavao Ždero, nûto, puče cijev na onome mjestu gdje bi lotom sastavljena, a vreća se pomoli kroz onu pukotinu, te ravno kroz otvoreni prozor Žderove spavaonice, a za njom uskoči i još nešto sitno i tamno. Bio je to Kičak-Tričak.

Dospjev sretno u Žderovu spavaonicu, stade rasklapati onu vreću brže bolje, a vreća puna vate.

Dovukavši vreću s vatom pod Žderov krevet, stane brže bolje puniti vatom sve one zvončiće oko Žderova pokrivača, da ne bi zazvučili.

A kad ih svih vatom napuni, potegne on pokrivač sa uspavanoga džina te potegni povuci, dovuče ga do prozora pa — bum — na ulicu... a da se ni glaska nije čulo, jer je ulica bila vrlo duboko. Za pokrivačem baci i vreću a za vrećom sleti opet u onu rupu na cijevi i —»rrrrr« — niz svu onu cijev, pa na ulicu...

Sad je gradom prolazila jedna ogromna povlaka kao da puže jedna velika bijela zmija sa tisuću sitnih zlatnih nogu. Bio je to Žderov pokrivač. Vlačio ga je Kičak-Tričak, ali se pod njim nije vidio...

Došav pred Gradsku Vijećnicu ubaci ga kroz prozor saborne dvorane, pa se sam gore uzvera i lijepo prostre onaj pokrivač po podu čitave dvorane, pred praznim sjedalima gradskih otaca, a zatim opet, šmug kroz prozor i nesta ga u mraku...

Ždero se je rano budio. Naspavao se i bio lijen otvoriti oči. Njegov je običaj bio, da si neda truda otvoriti očiju

i pogleda oko sebe dugo iza kako bi se probudio a njegov bi ga papagaj izvještavao o tome, kakovo je vrijeme.

— A-a-a-a! zijevnu toga jutra on užasnim svojim raljama i reče:

— Papagaju!
Gledni van —
Kakav li je
Danas dan...

A papiga sa prozora zakrešti:

— Dan je vedar, sunce svanu,
Ali noćas lopov banu.
To je bio Kičak Tričak,
U kulu se uvukao,
I pokrivač odvukao...

— Šta? Pokrivač? I Ždero rastvori oči — kad ima šta i vidjeti!... Nestalo mu skupog njegovog pokrivača, sa zlatnim zvončićima, koji bi brecnuli, dosta da je neko dodirnuo Žderov pokrivač!

Skoči Ždero kao da ga guja ujede. Škrinu zubima, viče, viče, nad onim nesretnim gradom u kome je sve suspreglo dah — i protrnulo, samo je Kičak Tričak mirno spavao, zadovoljnim i nepomućenim snom.

Ostavljam bez opisivanja čuđenje vijećnika kad uđoše u sabornu dvoranu Gradske Vijećnice i nađoše po podu razastrt Žderov pokrivač...

Uzalud se bijesan Ždero hitao da dobavi svojom mrežom Kička-Trička; ovaj se je onom grdosijom na mostu vrh grada samo igrao i svaki se čas na drugome mjestu grada izvalio na leđa i pokazao put Ždera dugi nos...

— Gospodo, jednoga će on dana u Vijećnici — naslonivši se komotno na rub one čaše — Gospodo! Sad ste vidjeli da umijem održati riječ i da zato nije dosta biti samo dugačak. Radi se o ovom: Žderov se je papagaj zarekao

da će mene ukebati, taman bilo što bilo... Pa nebi bila loša šala, da mjesto toga ukebamo mi njega? A? Kako mislite? Ali šta tu ima da se misli! Ukebati Žderova papagaja!

Gradski se oci zavališe u svoje stolce i udare grohotati.

— Ha, ha, ha!
— Ho, ho, ho!
— Hu, hu, hu!

Uhvatiti Žderova papagaja! Gdje ti je pamet mali?

— Gdje je, da je, da vidimo!... Premda se je Žđero zakleo da će me noktom svoga palca ubiti kao buhu ili uš, ja ću njemu ukrasti njegova papagaja i spasiti grad od jednog krvopije...

Što reče ne poreče. Stade se spremati u lov na masnu lovinu. Ništa manje nego Žderova papagaja...

Ne više noću, nego usred bijela dana — gle! Gradom opet prolazi ista ona vreća! Kud će, kamo li će? Ravno pod onaj most, na kome je sjedio Žderov papagaj i vrebao po gradu, jer mu gospodara nije bilo kod kuće, pa ga je na njegovu povratku htio iznenaditi kakovom ugodnom viješću, jer je Žđero bio vrlo znatiželjan šta se radi po svijetu.

Dovukav Kičak-Tričak onu vreću pod most, stade je otvarati, a papagaj ozgo gleda šta se to radi...

Kad ono, a ona vreća puna puncata najfinijih, najslasnijih kolača. On lakomo zalepeće krilima i zakrešti...

— Dobar dan! — ozva se pod mostom Kičak-Tričak i počme slasno i sa velikim apetitom gutati one fine kolače, a papagaj gleda što se radi. Gleda, a iz kljuna sve mu voda kapa od puste lakomosti i želje da se bar malo okusi onih slastica.. Napokon nemogav više otrpiti, zamoli odozgo:

Kičak-Tričak,
Daj mi komadićak!

Ali Kičak mu jedući odgovori odozdo:

Skoči dole ptiče moje,
Sve će ovo biti tvoje!

— E, nije nego još nešto! papiga će odozgo.

Na to je Kičak-Tričak nastavio jesti i nikom ništa.

Ali papagaj pak odozgo gleda što se radi i kako će Kičak-Tričak pojesti sve, a da mu se ne će dati ni okusiti — pa će opet još željnije:

Kičak-Tričak
Daj mi komadićak!

A Kičak-Tričak opet:

Skoči dolje, ptiče moje,
Sve će ovo biti tvoje!...

Tu papiga više napasti ne odoli, nego se strmoglavce baci dole, da se najede kolača. Upade ravno usred one vreće a Kičak-Tričak — klap — i zaklopi vreću pa s vrećom na ramenu bjež...

Uzalud se u vreći krештalo i lamatalo krilima... Nema spasa. Zlobnoj je tici malo zatim zakrenuto vratom.

Bilo je kasno kad se umoran Žđero zavalio u krevet i zaspao ne dosjetiv se jadu...

Kad ujutro dok još nije otvorio oči viče iz kreveta:

Papagaju, gledni van,
Kakav li je danas dan?

Nikakva odgovora. Žđero otvori oči. Bulji njima amo, bulji tamo, Tamo skače iz postelje, traži, traži, uzalud!

— Kičak-Tričak, prokleti mrvičak! Ti si mi sigurno i mog papagaja ukrao!... Ali uzalud je kričao, vikao, dozivao, nit je on ikada ugledao svog papagaja, nit papagaj njegov njega.

A grad je slavio Kička-Trička kao junaka kakvog još ne rodi majka. Tek Kičku-Tričku kao da bi malo slave i on izjavi da je sve ovo bilo samo »pokušaj« da izvrši svo-

ju glavnu zadaću. A glavna zadaća, koju je on sebi zadao bila je ta, da uhvati samoga Žderu. Da, da, njega, Žderu, koliko god je dug i širok.

No o tom već niko u gradu nije htio čuti ni riječi, a do smijeha im nije bilo, jer otkako ono nesta papagaja nije nikome u gradu bila glava odviše čvrsto na ramena usađena.

Ali Kičak-Tričak je svoju rekao:

Ne bi dugo i eto ti ga dao se na veliki posao...

Za jednu goru odvukao stotine nekih dugih dasaka, sve jednu po jednu, da se je činilo, da same daske jedna za drugom za gorom zamiču. Ali njih je vukao Kičak-Tričak nego se pod njima nije vidio, jer je bio mali.

Kad sve one daske za onu goru snese, stade ga lupa i zakivanje na jednoj velikoj livadi za onom gorom...

Šta li Bože zabija, šta li zakiva? Nûto gradi veliku neku sandučinu, ima je vâla ko čitava kuća. Na njoj je i poklopac, no poklopac je otškrinut, ali da samo jednom klapneš, zaklopio bi se...

U sanduku kuje i zakiva sam Kičak-Tričak i pjeva što ga grlo nosi:

»Oj ti goro zelena si!«

a ti Kičak-Tričak makar i onako mali.

Kad je dovršio sanduk buši na njem malenu rupu i pokušava, može li se kroz nju protisnuti. Jedva jedvice, ali ide...

Svršio sandučinu — samo eto da joj gornji poklopac klapneš pa gotovo. I Kičak-Tričak čeka... Drži u svakoj ruci po jedan čekić i čeka da zalupa.

Kad bi u neko doba zatutnji gora zelena: To se niz nju spušta Ždero. U lov se spremio.

Začuvši ga gdje ide, Kičak-Tričak koji je samo na to čekao, udri on čekićima o zid one sandučine...

Kad bi Ždero u pola gore stade.

— Šta to radiš narode? oziva se on, a gore od toga njegova glasa podrhtavaju.

— Sabijamo sanduk, viče iznutra Kičak-Tričak, što ga grlo nosi, a kako bi grlat, činjaše se da ih najmanje desetero progovara.

— A što će vam toliki sanduk? pita Ždero približavajući se.

— Kako što će nam? Amo der te, da čuješ! Znaš li ti môre onog prokletog Kička-Trička?

— Da li ga znam? Malo mi zar dodija gdje mi ukrade i pokrivač i papagaja?

— Pa šta je s njim?

— Kako šta je? Zar ne znaš da nam je ugursus ugursusima svojim svima dodijao, ama je lija i dolijala... Ufatili smo ga te mu sudili.

— I dobro ste učinili! Pa što ste mu dosudili?

— Osudili smo mu da sabijemo ovaj golemi sanduk, te da ga u nj zatvorimo, neka po njem skakuće koliko mu drago a kad se naskakuće da ga svega oblijepimo smolom i uljem te zapalimo. Ne čudi se što je sanduk ovoliki. To je zato, da dulje gori, nebi li veselje dulje potrajalo, gdje je na svijetu jedan ugursuz manje...

— Biva tako? Biva za Kička-Trička sabijate tu sandučinu — e kad je tako mora vâla i ja da zabijem koji klinac...

— Deder deder dobar gospodaru. Evo nas, mi svi unutri sabijamo. Uvuci se i ti. Bar ćemo posao prije svršiti. Možeš li da se provučeš kroz otškrinuti poklopac?

— A ide nekako, — odgovori Ždero mukom se protiskujuć kroz otvor u onaj sanduk...

On se odozgo protiskuje unutra, a Kičak-Tričak se odozdo kroz onu rupicu protiskuje napolje...

— Hop! skoči Ždero na dno sanduka.

— Hopla! poskoči Kičak-Tričak na poklopac sanduka.

— — Klap! i poklopac se zatvori...

Udri Kičak-Tričak po njem sabijati, a zakovan se Žđero jadu dosjeti, ali prekasno.

Ruknu, umalo se gore unaokolo ne soriše.

Grnu narod sa svih strana, te kad vidješe da se ona sandučina sama po ledini kotrlja i prevrće, stade se krstiti i od pusta straha, velikoga Boga zazivati, jer su svi mislili, da je u onaj sanduk ušao čopor đavolova...

Ali sa vrha jednoga brijega, zaori smijeh i svi prepoznadoše smijeh Kička-Trička...

— Rekoh li ja tebi narode, u kakav se lov spremam? To je eto u tom sanduku moja lovina.

Sve mûkom zamuknu, a kad narod razumije da je spašen, baci se na zemlju i stane opet Boga zazivati, hvaleći Ga i slaveći Ga, što se je u milosti svojoj poslužio najmanjim od njih, da ih spasi grdne aždaje u ljudskoj spodobi, koja življaše usred toga grada.

— Hurra! Hurra!

Sloboda! Sloboda! vikalo je staro i mlado te nabacivalo i ulja i smole što je samo ko više mogao da nanese na onu sandučinu, što je po onoj livadi divljala i u vis se bacala pa je onda zapališe te tako plamen izgori zlotvora. Suknu dim do neba, a pepeo mu vjetri razduvaše.

A u onoj kuli slavi se veliko slavlje: krunisanje Kička-Trička kojega je zahvalni narod proglasio prvim svojim kraljem i okrunio zlatnom krunom tu svoju najmanju, ali najmudriju glavu.

KONAC.